

Ensamkommande barn med föräldrastöd på distans

Charlotta Johansson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
VT 2014

Handledare: David Hoff

Abstract

Author: Charlotta Johansson

Title: Unaccompanied minor with parental support on distance

Supervisor: David Hoff

The purpose with this study was to investigate how the relationship looks between unaccompanied minors and their parents in another country. The emphasis is on how personnel and superintendents, who works at an institutional home-care in Sweden are reasoning and working to encourage the relation between minors and their parents. The investigation is made with a qualitative method, where I have conducted and recorded interviews with personnel and superintendents. Six interviews, with six different interviewees were carried out. Half of the interviewees were superintendents and the other half were ordinary personnel. The gained empirical material was analyzed based on the term *discretion*, where I have focused on the space between the organizational frames and the social workers professional role. The empirical material shows that personnel and superintendents perceives the minors relationship with their parents as predominantly positive. The personnel and superintendents describes that the negative aspects of the relationship are that parents sometimes has expectations, and puts pressure on their children. The gained material also shows that the majority of the respondents are positive to, and wants to encourage the minors contact with their parents. The personnel and superintendents are describing different approaches to reach such a way of working.

Keywords: refugee children, unaccompanied minors, discretion, institutional home-care, relationship parents-child, contact.

Förord

Jag vill först och främst rikta ett stort tack till personal och föreståndare som tagit sig tid att delta i den här studien. Er medverkan bidrog till att fördjupa ett för mig viktigt intresseområde. Jag vill också tacka min handledare David Hoff som kommit med värdefulla frågor, kommentarer och synpunkter. Avslutningsvis vill jag tacka min mamma och min sambo som stått ut och stöttat mig i med- och motgångar.

Charlotta Johansson

Göteborg, augusti 2014.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förord.....	2
1 Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar.....	7
2 Bakgrund.....	8
2.1 Lagstiftningen.....	8
2.2 Familjehem.....	9
2.3 Socialstyrelsens rekommendationer	10
2.4 Barnens väg in i det svenska socialförsäkringssystemet.....	11
2.5 Definitioner	11
3 Tidigare forskning.....	12
3.1 Transnationella relationer.....	13
3.2 Att skiljas från sina föräldrar och att återförenas	15
3.3 Kultur och språk	17
3.4 Socialarbetaren i relation till de ensamkommande barnen.....	18
4 Teoretiskt utgångspunkt.....	19
4.1 Handlingsutrymme	19
5 Metod och urval	22
5.1 Metodval.....	22
5.2 Urval.....	23
5.3 Metoddiskussion.....	24
5.4 Insamling av material	25
5.5 Etiska överväganden	26
6 Empirisk presentation	27
6.1 Presentation av respondenterna.....	27
6.2 Transnationella nätverk.....	27
6.3 Betydelsen av barnens kontakt med anhöriga	29
6.4 Verksamheternas aktuella arbetssätt kring barnens kontakt med anhöriga.....	31
6.5 Socialarbetarnas värderingar av barnens kontakter.....	33

6.6 Socialarbetarnas syn på eventuella behov att utveckla arbetssättet	35
7 Analys	39
7.1 Samstämmighet	39
7.2 Hjälpa- hur då?	39
7.3 Två vägar mot samma mål	41
7.4 Att hantera ett handlingsutrymme	41
8 Avslutande diskussion	45
9 Referenser	47
Bilaga 1	50
Bilaga 2	51

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Till Sverige kommer varje år hundratals ensamman barn, som tvingats fly från krig och katastrofer och som står utan föräldrar. Under 2013 fick 1 955 stycken ensamkommande barn och ungdomar uppehållstillstånd i Sverige (Migrationsverket 2014a). De här barnen och ungdomarna kommer till Sverige av olika anledningar och från olika länder och har gemensamt att de behöver omsorg, boende och i en del fall även vård. När de kommer till Sverige placeras en del av barnen i familjehem men majoriteten på Hem för vård och boende (fortsättningsvis benämnt som HVB-hem) (Socialstyrelsen 2013a). Barnen som kommer till Sverige omfattas av den svenska lagstiftningen. Socialtjänstlagen som syftar till att stärka barnens sociala situation är den lagstiftning som blir aktuell här. I den här uppsatsen intresserar jag mig för hur socialarbetare som arbetar där de här barnen bor, ser på och arbetar med barnens kontakter med sina föräldrar.

Alla ensamkommande barn och ungdomar är inte övergivna av sina föräldrar. Flera barn och ungdomar har en etablerad kontakt med sin familj och anhöriga. Föräldrarna till de här ensamkommande barnen upplevs vara ansvarstagande och mycket angelägna om att upprätthålla en nära och tät relation till sitt barn (Hessle 2009). Kontakten mellan barn och föräldrar kan se ut på olika sätt, till exempel genom telefonsamtal, brev, penningförsändelser och så vidare. Det finns mycket forskning som visar på hur barnets psykiska hälsa och nyetablering i Sverige är beroende av de känslomässiga stöd de ensamkommande barnen och ungdomarna får av sina föräldrar (Hessle 2009; Lagnebro 1994; Suarez-Orozco, Todorova & Louie 2002). Forskning visar också på hur familjer håller kontakten med varandra över landsgränser (s.k. transnationella relationer) (Hessle 2009; Häggström red. 2003; Suarez-Orozco et. al. 2002). De här relationerna har visat sig ha en stor betydelse för barnen både känslomässigt men även i deras identitetsutveckling (Lagnebro *ibid.*). Enligt Migrationsverket (2014b) har ensamkommande flyktingbarn rätt att återförenas med sina föräldrar. Beroende på vilket asylskäl som ligger till grund för deras uppehållstillstånd har de olika möjligheter att återförenas med sina familjer i Sverige. För de barn som inte har ett asylskäl som möjliggör ett återförenande i Sverige är utgångspunkten att barnet ska återförenas med sina föräldrar i hemlandet. En sådan återförening

är dock inte enkel. Separationen och kulturbytet innebär ofta att familjerelationerna förändras. Forskning visar dock hur en kontinuerlig kontakt mellan föräldrar och barn underlättar att återförenandet fungerar väl (Suarez-Orozco et al. 2002; Häggström (red.) 2003).

Enligt 6 kap 1 § tredje stycket Socialtjänstlagen 2001:453 är det socialnämndens ansvar att hjälpa till att främja kontakten mellan barnet och föräldrar, anhöriga och hemmiljön. Lagstiftningen har vuxit fram med fosterhemsplaceringar i åtanke. Den bibehållna kontakten med föräldrarna syftar till att underlätta återförenandet för barn som placeras i familjehem, vilket alltid är utgångspunkten vid sådana placeringar (Höjer 2001). I de fall barn och ungdomar är placerade på HVB-hem ansvarar boendet för den dagliga omsorgen av barnet vilket också innebär att det är de som är ansvariga för att främja kontakten mellan barnet och anhöriga i vardagen. Socialstyrelsen skriver i en vägledning för hur HVB-hem ska arbeta med ensamkommande: ”När en förälder kan nås är detta som regel av betydelse inte bara för en positiv utveckling av barnets hälsa och utveckling, utan också i hög grad för att tillhandahålla god vård och omsorg om barnet.” (Socialstyrelsen 2013a). I det här citatet inkluderas två av socialnämndens skyldigheter vilka är god vård samt att främja kontakt med föräldrar, anhöriga och hemmiljön. Med detta som utgångspunkt frågar jag mig om man inom verksamheterna HVB-hem lyckats hitta ett arbetssätt som uppfyller gällande lagstiftning också för målgruppen ensamkommande flyktingbarn. Det finns omständigheter som skiljer de ensamkommande barnen från svenska barn som är placerade på HVB-hem, som också gör att kontakten med föräldrarna och familjen kan vara svår att upprätthålla. Några sådana omständigheter är långa avstånd från hemmiljön, oklara orsaker till varför barnet flytt från sitt land och svårigheter till kommunikation på grund av språk och tekniska hjälpmedel. Oroligheter i form av krig där föräldrarna och familjen befinner sig kan vara en annan sådan försvårande omständighet.

Sedan år 2000 har antalet ensamkommande asylsökande barn ökat markant (Länsstyrelsen 2014). Med utgångspunkt i denna ökning finner jag det intressant att undersöka hur man i praktiken arbetar med att stötta ett barns relation till anhöriga och närstående som befinner sig långt bort och många gånger i konflikthärjade länder. Är det alltid gynnsamt att barnen har kontakt med anhöriga och närstående? Eller kan det finnas orsaker gör att kontakt inte är eftersträvningvärt och hur avgör man om så är fallet?

Mot bakgrund av de här frågorna är det intressant att undersöka hur personal och föreståndare/chefer på HVB-hem upplever det ansvar de har att stötta barnen i deras kontakt med anhöriga, närstående och hemmiljön och hur det är att arbeta efter ett regelverk som är anpassat och utformat för en annan målgrupp än den som de senaste åren har blivit aktuell. Har lagstiftningens intention gått att förena med verksamhetens resurser, traditioner och policys. Med anledning av detta vill jag i min uppsats undersöka barnens relationer till sina föräldrar och anhöriga med fokus på personal och föreståndares arbetssätt. Som socialarbetare företräder man alltid någon organisation samtidigt som man handlar mot bakgrund av en professionell roll. Det finns ett utrymme för olika sätt att handla mellan organisationens ramar och den professionella rollen, vilket benämns som handlingsutrymme (Svensson, Johnsson & Laanemets 2010). I den här uppsatsen intresserar jag mig för hur socialarbetarna har hanterat den här typen av handlingsutrymme och vilka arbetssätt som har växt fram inom verksamheten HVB-hem.

1.2 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att belysa hur personal och föreståndare på HVB-hem arbetar och resonerar kring att främja kontakten mellan ensamkommande flyktingbarn och anhöriga, föräldrar och närstående.

1.3 Frågeställningar

- Hur uppfattar personal och föreståndare på HVB-hem att kontakten ser ut mellan de ensamkommande barnen och deras anhöriga och närstående på de HVB-hem som ingår i studien?
- Vilken betydelse uppfattar personal och föreståndare på HVB-hem att ensamkommande barns relation till sina föräldrar har?
- Vilka faktorer uppfattar personal och föreståndare att det är som påverkar HVB-hemmens arbetssätt kring ensamkommande barns kontakt med sina föräldrar?

2 Bakgrund

2.1 Lagstiftningen

För att bättre kunna förstå HVB-hemmens roll och dess ansvar kring barnens kontakt med anhöriga och närstående bör man känna till lagstiftningen och vad som ligger till grund för den. I Socialtjänstlagens (2001:453) 6 kap 1§ tredje stycket står det: ”Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön.”

Den svenska lagstiftningen har anpassats och ändrats sedan Sverige valt att följa FN:s Barnkonvention. Sverige har inte antagit barnkonventionen till lag, man har istället valt att arbeta in konventionen i den svenska lagstiftningen. Det har bland annat gjorts i Socialtjänstlagen, där barnets bästa, barnets rätt att komma till tals och barnets rätt till information har förstärkts. Ovan nämnda lagtext som beskriver hur barns kontakt med anhöriga bör främjas är influerad både av artikel 9 och 10 i Barnkonventionen, vilka betonar barns rätt till att inte skiljas från sina föräldrar och om så ändå är fallet har barnet rätt att träffa dem regelbundet, liksom att ansökningar om återföreningar ska ske på ett snabbt, humant och positivt sätt (Socialstyrelsen 2012).

Lagtexten ovan som handlar om hur vården ska utformas för placerade barn så att den främjar barnets kontakt med anhöriga har funnits i socialtjänstlagen sedan den kom. Den tidigare formulering som fanns i 22 § i Socialtjänstlagen (1980:620) var snarlik dagens 6 kap 1§ tredje stycket i sitt innehåll. Lagtextens andemening har således funnits med i lagstiftningen i drygt 30 år och upprättades med fosterhemsplaceringar i åtanke. I propositionen 1989/90:28 till Lagen om vård av unga i vissa fall (LVU) på sida 73 diskuteras den dåvarande 22 § i Socialtjänstlagen 1980:620 och dess viktiga betydelse när barn placeras utanför hemmet. Bland annat skrivs att de omständigheter som ligger till grund för att ett barn separeras från sina föräldrar har stor betydelse för hur barnet hanterar separationen. Hur relationen till föräldrarna har fungerat och hur barnet tas om hand efter omhändertagandet är av stor betydelse för hur separationen blir på lång sikt. En trygg relation mellan förälder och barn gör det lättare för barnet att bearbeta förlusten av den vardagliga kontakten samt gör det lättare för barn och föräldrar att bibehålla kontakten efter omhändertagandet. I propositionen poängteras att det är av stor betydelse att kontakten mellan barn och föräldrar är tät och regelbunden för att barnen ska kunna återförenas med sina föräldrar (förutom i särskilda undantagsfall då det är direkt olämpligt, då behöver en

särskild plan över kontakt och umgänge upprättas). I den ovannämnda propositionen (1989/90:28 s. 73) som också Socialstyrelsen (2013b) refererar till skrivs:

Slutligen vill jag erinra om att socialnämnden även har ansvar för att främja barnets kontakt med andra närstående. En placering av ett barn utanför det egna hemmet får inte innebära att barnet avskärs från kontakt med andra känslomässigt betydelsefulla närstående. Detta bör socialnämnden vara särskilt uppmärksam på när det gäller placering av invandrar- eller flyktingbarn. Många av dessa barn kommer från samhällen där släkttillhörigheten har en annan betydelse än vi är vana vid. En bruten kontakt med släktgemenskapen kan i värsta fall leda till isolering och vilshenhet i vuxen ålder.

Lagstiftningen är tydlig och blir ännu tydligare det när vi läser Proposition 1989/90:28 om vikten av att bibehålla relationen mellan barn och föräldrar. Barnens kontakt med de anhöriga, närstående och hemmiljön ska främjas. Kontakten syftar till att underlätta återförening, bibehålla kultur, relationer, motverka isolering och vilshenhet i framtiden.

2.2 Familjehem

Lagtexten som beskrivits ovan, är utformad med fosterhemsplaceringar (nu mera kallat familjehemsplaceringar) i åtanke. Det är därför av vikt att känna till att familjehemsvården i Sverige har utvecklats samt vilka tankar som har styrt dess utveckling. På 1950- till 1990-talet fördes en debatt kring familjehemsvården i Sverige. Det fanns då två olika synsätt som dominerade. Ett synsätt som bland annat förespråkade längre placeringar och mindre kontakt med de biologiska föräldrarna och ett annat synsätt som förespråkade kortare placeringar och mer kontakt med föräldrarna. På 1980-talet kom man att få mer kunskap om barns behov av sina föräldrar (tack vare forskning i projektet Barn-i-kris, som är en studie som är gjord på fosterbarnsvården i Sverige där 89 stycken barn ingick (Höjer 2001)). Man såg den bristande kontakten som problematisk, då man uppmärksammat barns behov av kontakt av med sina föräldrar för sin identitetsutveckling men även behov av att bearbeta separationen från föräldrarna. Det här gjorde att man förändrade familjehemsvården vilket i sin tur innebar att familjehemsföräldrarna inte längre sågs om ersättande föräldrar utan som kompletterande föräldrar (Höjer 2001; Socialstyrelsen 2013b). Det övergripande målet vid fosterhemsplaceringar är att barnet så småningom ska flytta tillbaka hem, vilket de flesta också gör. Den bibehållna kontakten med föräldrarna syftar till att underlätta återföreandet (Höjer 2001). Den här

bakgrunden är viktig att känna till. Lagstiftningen utformades alltså inte med de ensamkommande barnen i åtanke, även om Sverige redan då hade erfarenheter av att ta emot ensamkommande barn, till exempel de finska krigsbarnen. Så även om den nuvarande lagstiftningen inte är utformad med de ensamkommande flyktingbarnen som utgångspunkt omfattas de som har fått permanent uppehållstillstånd i Sverige av svensk lagstiftning (Migrationsverket 2014c). Således gäller den även ensamkommande barn. Med den här beskrivningen av hur familjehemsvården har utvecklats och hur det bidragit till lagtextens framväxt blir det tydligt att man värderar barns relation till sina föräldrar och andra anhöriga högt. Svensk forskning har visat att regelbunden kontakt är viktigt för barnets välbefinnande, självkänsla och identitet även om ingen återförening kommer att ske (Höjer, 2001).

2.3 Socialstyrelsens rekommendationer

Socialstyrelsen som arbetar under socialdepartementet arbetar bland annat med att förmedla kunskap till vård- och omsorgsgivare, som exempelvis aktörer som bedriver HVB-hem. För att få råd i hur socialstyrelsen förväntar sig att socialarbetare ska arbeta med ensamkommande ungdomar och deras kontakt med anhöriga, närstående och deras hemmiljö på HVB-hem kan deras rapport om ämnet vara till god hjälp.

I socialstyrelsens rapport *Socialtjänstens arbete med ensamkommande barn och ungdomar – en vägledning*, skriver de hur det kan gå till när man stödjer barnet i kontakten med anhöriga och närstående:

För barn vars föräldrar inte befinner sig i Sverige kan det exempel gå till så att barnet eller den unge, om hon eller han vill, tidigt erbjuds att kontakta sina föräldrar eller andra anhöriga när helst det passar samt att man gör klart för den unge att socialtjänsten är beredd att underlätta och stödja barnet att ha kontakt med släkten med hjälp av kommunikation via Internet, t.ex. Skype, eller via mobiltelefoni. Erfarenheter från praktiken visar på vikten av att boendet och socialtjänstens så snart det görkligt upprättar en egen kontakt med föräldrarna för samarbete runt barnet. Kontakten och samarbetet startas alltid med hjälp av barnets egen medverkan och förutsätter samtycke från henne eller honom.[---] När en förälder kan nås är detta som regel av betydelse inte bara för en positiv utveckling av barnets hälsa och utveckling, utan också i hög grad för att tillhandahålla god vård och omsorg om barnet. (Socialstyrelsen 2013a s.90).

Socialstyrelsen föreslår konkreta sätt att arbeta med barnens kontakter och det blir också tydligt att de förväntar sig att verksamheterna arbetar med barnens nätverk på samma sätt som om föräldrarna hade befunnits sig i Sverige.

2.4 Barnens väg in i det svenska socialförsäkringssystemet

För barn som kommer som ensamkommande till Sverige möter socialförsäkringssystemet upp dem för att stödja och hjälpa dem på olika sätt. För att förstå hur barnens situation ser ut i Sverige är det viktigt att känna till vilken myndighet som ansvarar för vad. När ensamkommande barn kommer till Sverige för att söka asyl blir barnet först registrerad i den kommun där individen först ger sig till känna för svenska myndigheter (Migrationsverket, polisen, socialtjänsten). Den kommunen kallas ankomstkommun. Den myndighet som kommer i kontakt med barnet är skyldig att göra en anmälan till socialtjänsten. Barnet placeras genom ankomstkommunen på ett boende under tiden denne utreds av Migrationsverket. Barnet blir i det skedet förordnad en god man som ska företräda barnet både i vårdnadshavarens och förmyndarens ställe (Sveriges kommuner och landsting 2014). Migrationsverket är i detta skede ansvarigt för efterforskningen av barnets familj. Under tiden Migrationsverket utreder barnets asyl ska de anvisa en kommun (anvisningskommun) som ska ta hand om barnet, både under utredningstiden men också efter om barnet får permanent uppehållstillstånd (fortsättningsvis PUT). Socialtjänsten är den myndighet som är ansvarig för var i kommunen som barnet placeras, de är också ansvariga för omsorgen av barnet (Migrationsverket 2014d). Om barnet har beviljats PUT är socialnämnden från och med då ansvariga för efterforskningen av barnets familjemedlemmar (ibid.). Den dagliga omsorgen och ansvaret för barnet hamnar dock på HVB-hemmet i de fall som barnet är placerat på ett sådant.

2.5 Definitioner

Ett ensamkommande barn eller ungdom avser i den här uppsatsen en sådan person som är under 18 år och kommer till Sverige utan föräldrar eller någon som trätt i föräldrarnas ställe (Lagen om mottagande av asylsökande m.fl. 1994:137 1§ femte stycket.).

I den här uppsatsen avser HVB-hem ett sådant boende som inriktat sig på att ta emot ensamkommande flyktingbarn och ungdomar. Generellt är ett HVB-hem ett hem för vård och boende som tar emot barn, ungdomar och i en del fall vuxna för boende, vård och behandling.

HVB-hem är en verksamhet som bedrivs yrkesmässigt och förekommer i både privat, kommunal och i landstingets regi. Det krävs ett tillstånd från IVO (Inspektionen för vård och omsorg) för att få bedriva en sådan här verksamhet (Statens institutions styrelse 2014). Det finns en del HVB-hem som inriktat sig på att ta emot ensamkommande flyktingbarn som fått permanent uppehållstillstånd (Socialstyrelsen 2013c).

3 Tidigare forskning

Mycket av den svenska forskningen som finns kring barns kontakt med sina biologiska föräldrar handlar om hur kontakten mellan barn och föräldrar fungerar när barnen är placerade i familjehem (Höjer 2007, 2001). Det är inte särskilt konstigt då det är den företeelsen som man haft i åtanke när man arbetat fram lagstiftningen (6:1 3:e stycket SoL). Även om den här typen av forskning är intressant när man tittar på barns kontakt med anhöriga och närstående finns det vissa skillnader som bör tas i beaktning. Majoriteten av de ensamkommande barn och ungdomarna som kommer till Sverige bor på HVB-hem och inte i en familj som är fallet för familjehemsplacerade barn. Det betyder bland annat att de ensamkommande barnen inte har ställföreträdande föräldrar på samma sätt som familjehemsplacerade barn har. De finns också andra omständigheter som bör tas i beaktande, så som de orsaker som kan finnas till varför ett barn placeras utanför hemmet. För familjehemsplacerade barn är orsaken ofta en annan än att de saknar föräldrar i Sverige, vilket många gånger är anledningen till en placering för de ensamkommande barnen. Med utgångspunkt i detta resonemang anser jag att det framför allt är intressant att titta på andra som flytt från sina länder, anhöriga och närstående och deras upplevelser av att hålla kontakt med sina familjer med fler. Även här kan det självklart finnas betydande skillnader. En sådan kan vara om barnen är placerade under familjehemslika förhållanden, vilket skapar andra förutsättningar för föräldraskapet än de som föreligger om barnen bor på HVB-hem.

Jag har valt att lyfta fram en FoU rapport (Stretmo & Melander 2013) som är gjord på ensamkommande flyktingbarn i Göteborgsområdet i det här avsnittet. Anledningen till att jag valt att involvera den här rapporten är att den bland annat bidrar med viktigt information om hur socialsekreterare uppfattar kontakten mellan ensamkommande barn och deras biologiska föräldrar, vilket ingen annan av de övriga källorna berör. Jag har valt att ta upp forskning om familjehemsplacerade barns kontakt med sina anhöriga ovan. Med stöd i ovanstående

resonemang har den forskningen begränsad relevans i relation till den här uppsatsens syfte, men är viktigt för att förstå bakgrunden till lagstiftningen om barns kontakt med biologiska föräldrar, varför den typen av forskning finns beskriven under rubriken *Bakgrund*. Nedan beskriver jag den forskning som jag finner relevant för det som jag har undersökt i den här uppsatsen.

3.1 Transnationella relationer

Begreppet transnationella relationer beskrivs i flera studier som presenteras i det här avsnittet. Antologin *Finska krigsbarns livsberättelser* (Häggström red. 2003) innehåller livsberättelser och erfarenheter från några av de ca 70 000 finska barn som kom till Sverige mellan 1939 och 1945. I boken om de finska krigsbarnen används inte begreppet transnationella relationer eller nätverk. Däremot skriver Häggström om kontakt och kommunikation mellan barn och föräldrar under tiden de är separerade från varandra, varför det därför finns med i det här avsnittet. I början av antologin presenteras brev och annan kommunikation som har skickats mellan barn och föräldrar under den tid som de var separerade från varandra. Att vilja och försöka hålla kontakt med familjemedlemmar som skiljts från familjen verkar inte vara något nytt som kommit med ökande tekniska hjälpmedel. Mot bakgrund av det som skett i historien kanske det snarare kan tolkas som människans svårighet att separeras från familjen.

Hessle (2009) har skrivit en avhandling där hon efter tio år följt upp barn som kommit ensamma till Sverige. Hon skriver om hur det i hennes empiriska material tydligt har framgår att familj och släkt nätverk har en stor betydelse och fungerar som ett stöd för den som ska etablera sig, oberoende av var i världen de befinner sig. Behovet av att söka upp familjemedlemmar som man skiljts ifrån verkar vara grundläggande enligt Hessle (2009). Hon kallar den här kontakten ”transnationella nätverk” vilket hon definierar som hur människor utvecklar och upprätthåller relationer och aktiviteter i flera nationella sammanhang. Hon skriver om hur respondenterna i hennes studie haft en kontinuerlig kontakt med sina anhöriga oavsett var i världen de har befunnit sig. Vidare skriver hon om att släkt nätverket har en stor betydelse och fungerar stödjande för de ungas etablering. Hessle drar slutsatser om att kontakten eventuellt kan vara ett sätt för de unga att bevara kollektiva kulturmönster. Vidare framför hon hypoteser kring transnationella relationers samband med de före detta ensamkommandes mentala styrka, och deras förmåga att etablera och socialisera sig i Sverige.

I en studie som är gjord i USA och handlar om föräldrar som har kommit dit från olika delar av världen, i huvudsak Latinamerika och Kina, skriver de om föräldrar och barn som har separerats och i en del fall återförenats med sina barn, antingen i USA eller också i ursprungslandet (Suarez-Orozco et al. 2002). I artikeln beskrivs bland annat hur föräldrarna (som ibland lämnar barnen till släktingar, vänner eller syskon i hemlandet) håller kontakt med barnen. Det verkar framförallt vara genom telefonsamtal, brev och gåvor som de håller kontakt med varandra. Vidare beskrivs hur det blir svårare för barn och föräldrar att kommunicera ju längre tid de varit separerade från varandra. En förälder som är intervjuad har varit ifrån sina barn sedan de var små och upplevde att det var svårt att hålla kontakten när barnen inte längre har någon bild av sin mamma. En annan orsak till att kontakten blir svårare att upprätthålla verkar vara att man inte längre delar det vardagliga. I studien framkommer också att det verkar vara gynnsamt för ett eventuellt återförenande mellan barn och föräldrar om den som har ansvaret för barnet när den är separerad från sin förälder, uppmuntrar barnet till kontakt med den biologiska föräldern.

I FoU rapporten *Får jag vara med? Erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp* (Stretmo & Melander 2013) poängteras att flykt för många innebär separation men att det också är möjligt att upprätthålla sociala kontakter på nya sätt. Det blir även i den här studien tydligt att barnen och ungdomarnas relationer kan benämnas vid det tidigare definierade begreppet transnationella nätverk. Familjerna som de håller kontakt med befinner sig således på olika platser, en del i ursprungslandet, en del i närliggande länder och andra i andra asylländer. I studien framkommer att de flesta håller kontakt med varandra med hjälp av telefon, vilket i sin tur innebär att kontakten är sårbar. Har inte föräldern någon egen telefon eller ekonomi som möjliggör kontakt påverkar det möjligheten att hålla kontakten och också möjligheten för barnet att få stöd från sina föräldrar. I de intervjuer som man genomfört i studien och som presenteras i rapporten lyfts föräldrar och syskon fram som de viktigaste i familjen. Intervjuerna visar på att enbart genom att etablera kontakt med den biologiska föräldern fungerar det som ett känslomässigt stöd för ungdomarna och ger en känsla av social familjegemenskap. För de unga som kunnat komma i kontakt med sina föräldrar och i de fall de kan stötta dem, är det positivt för de ungas välbefinnande. Stretmo & Melander (2013) skriver också att det framkommit att ungdomarna känner att de kan leva ett mer normalt liv i del fall som de har kunnat återförenas med sina föräldrar.

3.2 Att skiljas från sina föräldrar och att återförenas

I det här avsnittet beskrivs erfarenheter från barn och föräldrar som skiljts och återförenats med sina föräldrar. Att inte ha kontakt med föräldrar och familj, veta var de befinner sig eller att inte vara tillsammans verkar skapa mycket oro och vara orsaken till många av de ensamkommande ungdomarnas problem. Det visar sig också påverka hela livssituationen i Sverige för de ensamkommande barnen och ungdomarna (Hessle 2009). De unga som är intervjuade i Hessles studie (ibid.) som inte har släktingar i Sverige uttryckte att de haft känslor av ensamhet och att fatta viktiga beslut om framtiden var förenat med mycket krav. Känsla av ensamhet och isolering tas också upp i en forskningsstudie av Miller et al. (2002) som är baserad på intervjuer med flyktingar från Bosnien. I deras studie framkommer att många som flytt känner ensamhet och isolering i exillandet då de ofta saknar stödjande kontakter. Också Lagnebro (1994) skriver om barns symptom av separationer. Forskningen från Lagnebro visar att de separationer som de finska barnen utsatts för gav dem konsekvenser i form av rotlöshet och identitetsförlust. Sammanfattningsvis kan man konstatera att skiljas från sin familj framstår svårt för barnen att hantera och som återgetts ovan och beskrivs fortsättningsvis kan det resultera i svåra symptom för de barn som tvingas göra det.

I den kvantitativa delen av Suarez-Orozco et al. (2002) forskningsstudie presenteras material där man undersökt barn som har skiljts från sina föräldrar, och deras psykiska symptom på bland annat depression. Studien visar att barn som separeras från sina föräldrar när de immigrerar visar i större utsträckning depressiva symptom än de barn som inte skiljs från sina föräldrar. De barn som dessutom skildes från båda sina föräldrar visade på högre nivå av symptom på depression än de som skildes från en förälder. Man kan således konstatera att de ensamkommande barnen är psykiskt utsatta och den ensamhet det innebär att vara utan sina föräldrar är svår för dem att hantera.

I studien av Suarez-Orozco et al. (ibid.) har man också intervjuat lärare, med bakgrund mot att de har ett övergripande perspektiv hur det är för de barn som har separerats från sina föräldrar. En lärare uttalar sig om sina upplevelser av att möta ungdomar som återförenats med sina föräldrar. Läraren upplever att barnen har liknande upplevelser av vad som varit svårt då de återförenas, även om de kommer från olika delar av världen. De här svårigheterna som verkar vara synonyma bland flera, handlar om vad det innebär att återförenas och leva med sin förälder när man varit

skilda från varandra under lång tid. Det framkommer att sådana separationer ofta innebär att barnen inte känner föräldern särskilt bra längre vilket gör det svårt när de ska leva tillsammans igen. Svårigheter kring att återförenas med sina föräldrar berörs också i Lagnebros (1994) avhandling om de finska krigsbarnen. Det visar sig att i många av de fall då barn och föräldrar återförenades innebär det svårigheter. Känslor av att inte höra hemma varken i Sverige eller i Finland återfinns hos flera av de som barn som har återförenats med sina föräldrar i Finland. En del upplevde att familjen de återförenas med inte längre kändes bekant. Således framstår det betydelsefullt att bibehålla kontakten till föräldrarna i de fall då det går och man vet var de finns. För ensamkommande barn i Sverige finns det i många fall möjlighet om att ansöka om återförening här i Sverige, varför en bibehållen kontakt är högst central.

Lomfors (1996) framhåller i hennes studie om judiska flyktingbarn att deras framgångsrika sätt att anpassa sig till det nya samhället, kulturen och livsvillkoren berodde på deras medvetenhet kring vad som troligtvis hade hänt dem om de inte räddats från sitt hemland och att det därmed fått många av dem att känna tacksamhet. Det här menar Lomfors motsäger de flyktingforskare som menar att separationen ger så omfattande skadeverkningar att man därför borde undvika att evakuera barn. Det kan konstateras att det ter sig enklare att anpassa sig till en ny kontext om man har en medvetenhet att det inte är möjligt att leva i det land man flytt från.

Stretmo och Melander (2013) belyser hur föräldrar-barnrollen förändras som ett resultat av separation. När barnen flyr och därmed skiljs från familjen innebär det också att barnen får större ansvar för familjen. Det kan finnas förväntningar på barnen att se till att familjen också kan komma till Sverige. Barnens känsla av ansvar för sina föräldrar berörs också i Wallin och Ahlström (2005) studie av ensamkommande flyktingbarn i Sverige. I studien framkommer att barnen framförallt känner ett ansvar för att hjälpa familjen som befinner sig i hemlandet eller något annat asylland ekonomiskt. Om barnet dessutom är den enda sonen i syskonskaran upplevdes ansvaret än tyngre. Stretmo och Melander (ibid.) skriver också om hur många barn känner att de inte kan få samma stöd från familjen efter separationen på grund av att de inte vill belasta de vuxna med mer oro. Barnen i sin tur har mycket oro för familjen, vilket också visar sig påverka deras hälsa negativt. I studien som är gjord av Wallin och Ahlström (2005) visar det sig att de ensamkommande ungdomarnas oro minskar när de vet var föräldrarna finns. Trots svårigheter i kontakten mellan barn och föräldrar, så skriver Stretmo och Melander (2013) att

relationen är betydelsefull för barnen och ger dem en bekräftelse på att föräldrarna saknar dem, bryr sig om dem och älskar dem. Att komma till ett nytt land, utan föräldrar tycks innebära ett stort ansvar för barnen, samtidigt innebär kulturen i Sverige att skola, integration och bearbetning av förluster blir en del av vardagen.

3.3 Kultur och språk

Att flytta innebär alltid en kontextförändring, ensamkommande barn som tvingas fly kommer ofta från länder långt från Europa och kulturskillnaderna blir många. Forskning kring de finska krigsbarnen visar att språkförlust kom att bli ett stort problem när de senare skulle återvända till Finland. I en del fall innebar det att före detta krigsbarn haft svårt att bibehålla kontakten med den biologiska familjen. Förlusten av språket gjorde det också svårt för barnen att över huvud taget kunna samtala och få höra om sin bakgrund, barndom och historia (Häggström, red. 2003). Även i Lagnebros (1994) avhandling tas språkförlust upp som ett problem för kommunikation. Lagnebro tar också upp en annan aspekt av språkets betydelse som forskningen som redogörs under den här rubriken inte lyfter fram, vilket är dess avgörande betydelse för skolprestationen. Också FoU rapporten (Stretmo & Melander 2013) belyses språkets betydelse och dess centrala roll för ungdomarnas i deras sociala sammanhang. Det framkommer i FoU-rapporten (ibid.) att språket verkar ha en stor betydelse för barnens vänskapsrelationer. Vännerna fungerar i huvudsak som känslomässigt stöd och social gemenskap för de ungdomar som ingick i studien. Ingen av de ungdomar som deltog i rapportens studie hade någon vän med svenska som modersmål, och uttryckte att gemensamt språk var en faktor som underlättade kontaktskapandet (ibid.).

Lomfors (1996) lyfter fram ett resultat av sin forskning om de judiska flyktingbarnen. Genom analys av dokument och brev har han undersökt barnens sociala livsvillkor under krigsåren med hänsyn till deras boendeform. Det visade sig att barn som placerades i familjer utsattes i större utsträckning av regellös behandling än barn som var placerade i grupphem. Men kanske den viktigaste upptäckten är hur de som placerades i familjer hade svårare att upprätthålla sitt språk, sin religion och kultur liksom kontakten med de anhöriga i hemlandet, än de som bodde på grupphem. De här faktorerna som ökar chanserna för att upprätthålla kultur framstår viktig om man ska ta ställning till vilken boendeform som är mest gynnsam för de ensamkommande barnen. HVB-hem som boendeform kritiserar ibland för att sakna familje-lik förhållanden, samtidigt som det med bakgrund mot Lomfors (ibid.) forskning bidrar till att upprätthålla den

ursprungliga kulturen.

3.4 Socialarbetaren i relation till de ensamkommande barnen

En central fråga för den här uppsatsen är socialarbetarnas arbetssätt med de ensamkommande barnen och ungdomarna, det studeras i FoU-rapporten av Stretmo och Melander (2013). De har bland annat undersökt hur socialsekreterare arbetar med att underlätta kontakten mellan ensamkommande barn och deras föräldrar. Det framkommer i samband med en intervju av en socialsekreterare att han menar att det finns ambitioner att i högre utsträckning involvera föräldrar och anhöriga på andra platser, men att orsaken till att det inte görs är att metoder för att kunna genomföra det saknas. Samma socialsekreterare menar att det finns ambitioner att stötta barnens i deras kontakter med föräldrar och anhöriga, men att det ofta kommer i skymundan för andra viktigare saker som skall göras. Den här socialsekreteraren som är intervjuad menar också att han beviljar ekonomiskt bistånd för att underlätta barnens kontakt med sina anhöriga. Trots de påtryckningar flera socialsekreterare beskriver att en del föräldrar har på barnen, menar de att en kontakt ändå är önskvärd oavsett om barnet får stanna i Sverige eller inte. Socialsekreterare som är intervjuade i rapporten delar med sig av sina egna upplevelser och menar att det ibland finns krav på de ensamkommande barnen om att bidra ekonomiskt eller att möjliggöra en återförening för familjen i Sverige. Socialsekreterarna menar att sådana krav troligtvis beror på att de inte vet hur barnen har det i Sverige. De vet heller inte vilka krav det ställs på dem, vad de förväntas klara av och hur deras vardag ser ut. Ett sätt att lösa det problemet, menar några av socialsekreterarna är att vuxna här i Sverige tar kontakt med föräldrarna för att förklara hur barnen har det i Sverige och de möjligheter som barnen har. Krav och uppdrag att återförening familjen, skicka pengar osv. skapar ofta så mycket press på de unga att de mår psykiskt dåligt, de känner sig misslyckade när de inte lyckats nå upp till de förväntningar som familjen har.

De ensamkommande barnens relation till de professionella behandlas också i Kohlis (2005) undersökning. Det framkommer att det finns en misstänksamhet bland barnen gentemot myndighetspersoner. Flera socialarbetare misstänkte att de ensamkommande barnen har blivit varnade för att inte berätta om sig själva för någon annan myndighetsperson med rädsla för att myndigheterna ska dela med sig av informationen till andra myndighetspersoner vilket skulle kunna påverka deras asylansökan. En annan sak som tas upp av Stretmo och Melander (2013) som är betydelsefullt att belysa är hur ungdomarna som bott på gruppboenden, som HVB-hem,

upplever att personalen kan motsvara deras behov av praktiskt stöd men att behovet av känslomässigt stöd inte kan tillgodoses genom personalen som arbetar på boendet. Anledningen till det verkar vara att de inte tar sig tid att lyssna på barnen, att de inte får frågor om hur de mår och försöker sätta sig in och förstå hur det är att leva ifrån sina föräldrar. Om barnen inte upplever att de kan få de känslomässiga stöd som de har behov av, av vem ska de då få det? En eventuell relation till de biologiska föräldrarna verkar således än viktigare. Alternativt att personalen anstränger sig mer för att försöka stötta barnen känslomässigt men är det möjligt med tanke på praktiska resurser, ekonomi, schema osv? Det verkar finnas goda ambitioner att i högre grad arbeta med relationen mellan barn och föräldrar hos de socialarbetare som är intervjuade i Stretmo och Melanders studie (ibid.), men olika faktorer gör det svårt att få det att fungera i det praktiska arbetet. Att barnen är ensamma att hantera sina känslor, rädslor och de krav som ställs på dem framstår tydlig.

4 Teoretiskt utgångspunkt

I det här avsnittet kommer jag att presentera det teoretiska begreppet *handlingsutrymme* som jag har valt att använda mig av för att fördjupa, bredda och addera perspektiv på den empiri som jag har samlat in. För att kunna förstå hur begreppet är intressant för den här uppsatsens frågeställningar har jag valt att ge en beskrivning av begreppet i den här delen. En djupare förståelse för begreppet *handlingsutrymme* och dess sätt att fungera som en förklaringsmodell kommer att ges i analysdelen, där det sätts i relation till den här uppsatsens empiriska resultat.

4.1 Handlingsutrymme

Begreppet handlingsutrymme är centralt för att kunna analysera den situation de professionella, i det här fallet föreståndare och personal, befinner sig i tack vare deras yrkesroll de har på de HVB-hem som ingår i den här studien. Jag kommer i det här avsnittet att använda mig av en definition av handlingsutrymme som utgår från Michael Lipsky's begrepp *street-level bureaucrats* vilket kan översättas till gräsrotsbyråkrat eller frontlinjebyråkrat (Svensson, Johnsson & Laanemets 2010). Michael Lipsky's (1980) begrepp *street-level bureaucracies* är centralt när man diskuterar handlingsutrymme. Lipsky definierar *street-level bureaucracies* som välfärdsinstitutioner där arbetstagaren har ett brett handlingsutrymme. Det här handlingsutrymmet är en del av yrkesrollen i de fall då det ingår i rollen att fördela resurser eller

utfärda sanktioner. Handlingsutrymme är centralt för de som arbetar på gräsrotsnivå menar Lipsky (ibid.). Sådana arbetstagare kan enligt Lipsky till exempel vara poliser, lärare, socialarbetare och andra som regelbundet möter medborgare i sitt arbete. Lipsky menar att den gemensamma nämnaren hos gräsrotsbyråkrater är att arbetet ofta innebär att man i hög grad arbetar efter beslut och för att uppfylla mål som har tagits på en hög politisk nivå (som exempelvis bekämpa brottslighet, minska psykisk ohälsa osv.). Samtidigt finns ofta andra mål, som exempelvis kan handla om att ta emot så många klienter som möjligt, vilket ofta kräver improvisation och kunna möta individuella behov. Det här resulterar i att arbetstagarna arbetar fram rutiner, praktiska riktlinjer och åtminstone mentalt förenklar klienterna för att på bästa sätt motsvara deras förväntningar och för kunna få någon slags struktur i sitt arbete. Lipsky (ibid.) uppmärksammar den paradox som det ofta innebär att vara socialarbetare vilket han menar handlar om att kunna bemöta alla medborgare lika och samtidigt som man ska försöka tillgodose individuella behov. Den här paradoxen är minst sagt aktuell i arbetet med ensamkommande barn och deras kontakt med anhöriga då förutsättningarna för det här arbetet skiljer sig mycket åt, en del av barnen och ungdomarna kan ha kontakt med sina föräldrar och andra inte.

Att vara personal eller föreståndare på ett HVB-hem innebär att man arbetar på uppdrag av socialtjänsten. Beroende på vad socialtjänsten ger HVB-hemmet för uppdrag att verksamheten ska utföra, blir bemötandet av det ensamkommande barnet olika. Begreppet handlingsutrymme handlar om att definiera den roll socialarbetaren eller den professionella har när man möter en person då man representerar en myndighet. Socialarbetarens roll är beroende av det uppdrag som den professionelle har fått från myndigheten. Den roll som socialarbetaren har utformas således i mötet med klienten (Svensson et al. 2010). Det finns också svårigheter med den här rollen, för samtidigt som den professionella möter personen som vilken person som helst, möter den professionelle också personen där den professionelle har ett handlingsutrymme som begränsas av organisatoriska ramar som ingår i tjänsten som den professionella har (ibid.). Det här innebär att det är uppdraget från socialtjänsten som formar mötet mellan föreståndare eller personal och det ensamkommande barnets individuella behov samt föreståndare eller personals egna värderingar, normer och åsikter osv. Mer om vilka personliga aspekter hos socialarbetaren som påverkar interaktionen med personen som denne möter kommer vidare i nästa stycke.

Ett handlingsutrymme innebär enligt Svensson et al. (2010) alltid både frihet och ansvar och

handlar om hur man hanterar de utrymme som ges. Vidare är det uppdrag som socialarbetaren arbetar utifrån alltid präglad av moraliska och normativa uppfattningar. För att båda parterna, organisationen och personen vars behov ska tillgodoses ska bli nöjda krävs att gräsrotsbyråkraten kan förena personens behov med organisationens uppdrag. För att göra det har gräsrotsbyråkraten organisatoriska resurser samt sin egen kunskap till hjälp (ibid.). Det är dock inte bara socialarbetaren som påverkar handlingsutrymmet. I grunden begränsas och regleras handlingsutrymmet av organisationen som arbetstagaren arbetar inom. Det är lagar, regler, traditioner, såväl som överenskommelser, uppfattningar och tolkningar som påverkar handlingsutrymmet och hur det är möjligt att använda det. Interaktionen mellan gräsrotsbyråkraten och personen som denne möter kommer också att få betydelse för utrymmet och användningen handlingsutrymmet. Traditioner som finns inom en organisation kan dock göra att många inom den använder handlingsutrymmet på ett liknande sätt. Handlingsutrymmet tolkas också utifrån kunskap om organisationen, resurser, regler, riktlinjer och den personliga yrkesidentiteten. De här olika sakerna innebär att olika människor inom en organisation arbetar på olika sätt, det innebär också att samma socialarbetare kommer att arbeta på skilda sätt beroende på vilken organisation den verkar inom (Svensson et. al 2010).

Det professionella sociala arbetet med ensamkommande barn präglas av tydliga regleringar t.ex. lagar, regler, rekommendationer samtidigt som det finns en komplicerad praktik, då föräldrarna befinner sig långt bort från Sverige. Begreppet handlingsutrymme blir därför viktigt för att förstå personal och föreständares roll. Vad som gör socialarbetares yrkesroller olika formas av en rad olika saker. Utbildningen och de kunskaper, normer, värderingar som kommer med denna utgör det som författarna benämner som kunskapsbas. Organisatoriska och professionella förutsättningar bidrar och skapar tillsammans med kunskapsbasen en yrkesroll förklarar Svensson et al. (2010). Hur socialarbetaren sedan formar rollen är i sin tur beroende av personlighet och livserfarenhet. Den präglas också av professionens förväntningar, organisationens uppdrag och klienternas behov. Den här mixen mellan organisatoriska- och professionella ramar och kunskapsbasen som Svensson et al. (ibid) skriver om är i högsta grad aktuell för personal och föreståndare i deras arbete med ensamkommande barn. Begreppet *handlingsutrymme* som utgår från Lipsky's begrepp gräsrotsbyråkrat är centralt för att analysera

hur personal och föreståndare på HVB-hemmen utformar sitt arbetssätt och vad som påverkar detta, inom de handlingsutrymme som de har tack vare deras yrkesroll.

5 Metod och urval

5.1 Metodval

I val av metod har jag tagit hänsyn till de resurser som stått till mitt förfogande då jag skulle skriva den här uppsatsen. Tidsbegränsningen är en aspekt som också fått betydelse i val av metod (se Ahrne & Svensson 2011). Ahrne och Svensson menar att förkunskaper är en annan resurs som begränsar vad som är möjligt att genomföra i ett forskningsprojekt. I mitt fall har förkunskaper kring målgruppen och verksamheten HVB-hem bidragit till valet av uppsatsämne. Tack vare förkunskaper kring målgruppen och HVB-hem som verksamhet för att ta emot ensamkommande flyktingbarn kom jag att uppmärksamma de praktiska problem som kan uppstå då lagstiftningen ska omsättas till praktisk handling. Förkunskapen underlättar informationsinhämtningen både vad gäller tid och resurser. Mer tid har således istället kunnat ägnas åt att fördjupa mig i forskning.

För att samla in mitt material valde jag att använda mig av en kvalitativ metod och göra semistrukturerade intervjuer (Se bilaga 2). I den här uppsatsen har jag intresserat mig för vilka arbetssätt som har utformats och hur personal och föreståndare resonerar kring dem, varför en kvalitativ metod gav bäst förutsättningar för att fånga upp det här intresset. En kvalitativ metod gör det möjligt att ställa öppna frågor vilket inte t.ex. enkätundersökningar hade möjliggjort. Semistrukturerade intervjuer kan i det här fallet också innebära ett mer nyanserat resultat än vad enkätundersökningar hade gett. Vid intervjuerna gavs respondenterna inte utrymme att till exempel läsa på lagar eller rekommendationer vid eventuella ”kunskapsluckor” på området, vilket respondenterna skulle kunna gjort om jag hade skickade ut enkätformulär istället. Semistrukturerade intervjuer lämpar sig bra när intervjuer ska användas som en informationsinhämtningsmetod (Aspers 2007). En sådan metod ger också respondenterna möjlighet att utveckla sina resonemang om det som de tycker är viktigt (Bryman 2008). Genom att använda mig av en semistrukturerad intervju har jag kunnat formulera övergripande frågor som jag ville ha svar på och som jag sedan kunnat anpassa ordningen på efter intervjuens gång (ibid.). På så sätt kunde jag hålla en struktur vid intervjuerna, så att samma huvudfrågor avhandlades med varje respondent. Det har därför också funnits möjlighet för respondenterna att

prata mer om de frågor som berört de mer. Genom att ställa öppna frågor där jag till exempel bad respondenterna att beskriva sitt arbete försökte jag att skapa större möjlighet för den jag intervjuade att ge sitt eget perspektiv.

Fyra av sex intervjuer är gjorda direkt i möte med respondenterna, de två återstående har skett över telefon. På grund av svårigheter att rekrytera intervjupersoner i närområdet och med hänsyn till tidsperspektivet för insamlingen av materialet fick två av intervjuerna ske över telefon. Även om jag tyckte att telefonintervjuerna fungerade bra och bidrog med minst lika mycket information som övriga intervjuer har det sina nackdelar. Personliga uttryck så som ansiktsuttryck och minspel går förlorat när man använder sig av telefonintervju vilket skulle kunna påverka resultatet (se Bryman 2008). Jag upplevde dock att jag fick bra kontakt med respondenterna också i telefon, även om jag inte kan veta om intervjuerna hade gett mig än mer om de skett i möte med respondenterna.

5.2 Urval

För att samla in empiri valde jag att använda mig av ett målinriktat urval. Enligt Bryman (2008) är ett målinriktat urval att man väljer ut analysenheter med hjälp av kriterier som hjälper till att besvara forskningsfrågan. Med tanke på mitt intresse för HVB-hems arbetssätt kom föreståndare och personal på HVB-hem att bli lämpliga respondenter. Bryman (2008) menar att man som forskare måste försöka täcka in så många olika perspektiv och aktivitetsformer, genom att involvera så många olika individer som möjligt som är relevanta för frågeställningen. Med kombinationen av föreståndare och personal hoppades jag få information som utgick både från ett organisatoriskt- och ett praktiskt perspektiv. Bryman (ibid.) menar att man som forskare ofta strävar efter ett så stort mått av variation som möjligt. Jag har således sökt efter intervjupersoner som skiljer sig från varandra, därför har jag valt att intervju socialarbetare på HVB-hem både från privata och kommunala aktörer, vilket jag hoppas ökar chanserna för en bredare variation. På grund av tid och praktiska skäl har jag fått göra en del kompromisser kring mitt urval. Aspers (2007) skriver om hur man som forskare ska försöka göra det bästa urvalet så att man kan förklara det som studien syftar till att förklara samtidigt som man ska ta hänsyn till ekonomiska och tidsmässiga ramar. Min utgångspunkt var att intervju föreståndaren på tre olika HVB-hem och en av personalen från varje boende. På grund av svårigheter att rekrytera intervjupersoner fick istället fyra olika HVB-hem användas. För två HVB-hem finns både föreståndare och

personal representerade medan den femte och sjätte respondenten är personal och föreståndare från två olika HVB-hem. Den här fördelningen berodde på att en föreståndare för ett av HVB-hemmen inte hade någon personal som hade möjlighet att ställa upp på en intervju, samt att föreståndaren på ett HVB-hem där jag intervjuade någon personal inte hade möjlighet att medverka. Den här fördelningen bidrog med både för- och nackdelar. Fördelen är att en till verksamhet finns representerad i materialet, medan nackdelen är att motsvarande yrkesroll för de båda HVB-hemmen inte finns representerade, vilket gör att jag tappar en praktisk och en organisatorisk synvinkel på respektive information. Överlag tror jag inte det påverkar sanningshalten i empirin på något större plan, då de personal och föreståndare som jag intervjuat på samma boende har bidragit med samstämmig information. Fem av sex respondenter hade en fast anställning på respektive HVB-hem. En person, som arbetar som personal på ett av boendena hade en vikarierande tjänst, men hade arbetat som vikarie på boendet i över ett år i varierande frekvens.

I den här uppsatsen har jag tyvärr inte kunnat involvera målgruppen (dvs. de ensakommande barnen och ungdomarna) och deras upplevelser och åsikter av relationer till föräldrar och anhöriga, vilket hade varit mycket intressant och givande att ta del av. På grund av att forskningsetiska överväganden gällande ålder, beroendeställning och eventuella uppväckta psykiska besvär (Vetenskapsrådet s. 9) har jag valt att titta på uppsatsens ämne enbart utifrån ett verksamhetsperspektiv.

5.3 Metoddiskussion

För att en studie ska vara så tillförlitlig som möjligt strävar man efter hög validitet och reliabilitet. Reliabiliteten handlar om tillförlitligheten i en metod. Den externa reliabiliteten som handlar om hur en undersökning kan replikeras har kvalitativa undersökningar ofta svårt att uppfylla, då miljön är föränderlig (Bryman 2008) Genom att noggrant beskriva hur jag gått till väga för att genomföra den här studien hoppas jag öka förutsättningarna för att en upprepning ska kunna göras. Kvalitativ forskning kritiserar ibland för att vara alltför subjektiv (ibid.). Det har därför varit viktigt att vara medveten om att subjektiva faktorer har präglat såväl insamlingen av material, bearbetning av det och analysen. Medvetenheten kring det här har därför fått betydelse i valet av metod. Semistrukturerade intervjuer ger utrymme för respondenten att utveckla svaren på de frågor som den känner mer intresse för, utan att information för den saken

skull går förlorad, tack vare att jag haft en förberedd intervjuguide att följa. På det sättet har mina egna intresseområden styrts valet av frågor men det har funnits möjlighet för respondenterna att utveckla sina resonemang och beskrivningar när de velat. Validitet handlar om studien mäter det som den avser att mäta. För kvalitativa studier är den externa validiteten intressant. Det handlar om en studies resultat är möjliga att generalisera till andra kontexter (ibid.) Tack vare den här studiens lilla undersökningsgrupp går det inte att dra några generaliserade resultat, vilket ofta är en svårighet i kvalitativa studier (ibid.) Däremot kan jag dra ”måttliga generaliseringar” (se Bryman 2008) där den här undersökningen kan ses som exempel på hur arbetsätten ser ut på en del HVB-hem och hur ensamkommande barns kontakter med sina föräldrar kan se ut.

Som jag beskrivit ovan har mina förkunskaper kring ensamkommande barn fått betydelse i val av uppsatsämne. Det har samtidigt varit viktigt att fundera över hur mina kunskaper fått för betydelse i mötet med respondenter. Jag gjorde min praktik och är nu timanställd på ett HVB-hem som tar emot ensamkommande barn. Att undersöka någonting som man redan vet mycket om är såklart alltid svårt. Jag upplevde dock att min erfarenhet bidrog med nyfikenhet över hur man organiserar arbetet i andra verksamheter. Jag upplevde också att min förkunskap underlättade i samtal med respondenterna då jag inte behövde be dem förklara olika myndigheters roller och andra saker som har att göra med regler och lagar. Min förkunskap bidrog också med negativa aspekter då jag i mötet med respondenter ibland inte bad dem vidareutveckla vissa förklaringar och resonemang, vilket jag upptäckte då jag gick igenom det empiriska materialet. En anledning till det kan vara att jag gjorde en tolkning och drog egna slutsatser för vad jag trodde att respondenterna menade, utan att de själva beskrev det. Det här kom såklart också få betydelse för det empiriska resultatet.

5.4 Insamling av material

För att samla in material till den här uppsatsen tog jag kontakt med föreståndare på HVB-hem genom telefon och tillfrågade om det var intresserade att delta i studien. I de fall de tackade ja, frågade jag om de hade möjlighet att fråga om också någon personal på deras arbetsplats var intresserad av att delta. Redan då informerade jag dem om deras rättigheter kring sitt medverkande och när de hade tackat ja skickade jag ut ett informationsbrev (se bilaga 1) som innehöll en utförlig beskrivning av studien och rättigheter kring deras medverkande, samt information kring de kommande intervjuerna. Utgångspunkten var att boka möten för intervju

med respondenterna men på grund av svårigheter att rekrytera respondenter fick två telefonintervjuer göras (vilket diskuteras under rubriken *metodval*). Samtidigt som jag bokade tid för intervju så frågade jag ifall de tyckte att det var okej att jag spelade in den kommande intervjun. Med hjälp av en intervjuguide genomförde jag sedan intervjuer med respondenterna. Samtalet med föreståndarna tog ca 45-60 minuter och med personalen var tidsåtgången något kortare. När jag sedan träffade intervjupersonerna inledde jag intervjun med återigen informera dem om det som stod i informationsbrevet. Innan jag startade intervjun frågade jag om de hade frågor eller funderingar. Jag frågade också återigen om jag fick tillåtelse att spela in intervjun. Vid alla tillfällen fick jag tillåtelse att spela in intervjun vilket jag gjorde med min mobiltelefon, vilket fungerade utmärkt.

De intervjuer som gjordes i möte med respondenterna (se vidare under *Urval*) ägde rum på respektive HVB-hem, oftast i ett samtalsrum eller kontor. Intervjutillfällena var intressanta och respondenterna pratade fritt och mina frågor tog relativt lite utrymme i samtalet, vilket jag oroat mig för innan intervjuerna. Jag transkriberade sedan alla intervjuer och kodade dem efter teman som var relevanta för mina frågeställningar och min teoretiska utgångspunkt.

5.5 Etiska överväganden

I enlighet med informationskravet (Vetenskapsrådet 2014) informerade jag mina respondenter om studien och dess syfte. I enlighet med samtyckeskravet (ibid) var jag noggrann med att informera dem om att deras medverkan är frivillig och att de när som helst kan välja att avbryta sin medverkan. Konfidentialitetskravet (ibid.) uppfylldes genom att jag talade om för intervjupersonerna att de kommer att avidentifieras och att de inspelade intervjuerna kommer att förvaras på ett skyddat sätt så att ingen obehörig kan komma åt dem och att när uppsatsen är färdigskriven kommer ljudfilerna att raderas. För att uppfylla nyttjandekravet (ibid.) informerade jag respondenterna om att informationen som jag får av dem inte kommer att användas i något annat syfte än i den här uppsatsen. Vetenskapsrådet skriver att information om studien senast bör ges senast i samband med intervjun. I mitt arbete med att hitta intervjupersoner ringde jag till olika HVB-hem och frågade om de var intresserade av att medverka i min undersökning i form av en intervju. I de fall de tackade ja till att medverka informerade jag dem om ovanstående information och jag skickade också ett mejl till varje respondent med samma information som jag gett över telefon. När jag väl träffade personen för intervjun frågade jag om de mottagit

brevet, vilket alla hade gjort. Innan intervjun startade frågade jag om de hade några funderingar eller frågor de ville ha svar på innan intervjun startade. På så sätt säkerställde jag att min undersökning följde de etiska riktlinjer som Vetenskapsrådet har formulerat.

6 Empirisk presentation

För att presentera den empiri som jag har samlat in har jag valt att sortera in det under olika rubriker. De här rubrikerna täcker in den tematik som är relevant för de frågeställningar och den teoretiska utgångspunkt som jag har för avsikt att ta upp i den här uppsatsen.

6.1 Presentation av respondenterna

Jag kommer i det här avsnittet att kortfattat presentera respondenterna, mer information om dem finns att läsa under *Urval*. Jag har intervjuat sex personer från fyra olika HVB-hem, av dem är tre stycken föreståndare och tre arbetar som personal på HVB-hemmen. Föreståndare från HVB-hem nummer 1 (fortsättningsvis F1) och personal från samma boende benämns som P1.

Föreståndaren från HVB-hem nummer två är gjord på telefon och benämns fortsättningsvis som F2. Personal från samma boende är också gjord på telefon och benämns som P2. Föreståndaren från HVB-hem nummer tre benämns vidare som F3. Den sjätte respondenten är en personal (fortsättningsvis P3) från ett HVB-hem. Föreståndaren "F3" och personalen "P3" kommer alltså inte från samma boende, vilket de andra paren gör.

6.2 Transnationella nätverk

I det här avsnittet har jag för avsikt att lyfta fram föreståndare och personalens beskrivningar av den kontakt som barn, föräldrar och anhöriga har med varandra över landsgränser, det som tidigare i den här uppsatsen har benämnts som transnationella nätverk. I det empiriska materialet framstår det tydligt att majoriteten av de ensamkommande barnen som är placerade på de HVB-hem som ingår i den här studien, har kontakt med närstående. Materialet visar att de transnationella relationerna är synliga även här. Personal och föreståndare beskriver att de anhöriga som barnen främst har kontakt med är deras föräldrar. I de fall föräldrarna inte lever är det ingen som vittnar om att barnen har någon tät kontakt med någon annan anhörig. Det utesluter dock inte att det skulle kunna vara barn som har en tät relation till någon annan anhörig utan att det kommer till personalens kännedom. Två respondenter (P3 & F3) från två HVB-hem uppger att alla ungdomar som bor i deras verksamhet för tillfället, har kontakt med sina anhöriga. På de två övriga HVB-hemmen finns de barn som inte har kontakt med sina föräldrar. Orsaken

till att någon kontakt inte finns är i huvudsak att föräldrarna inte längre lever. En annan orsak är att man ännu inte har hittat föräldrarna eller några anhöriga. Endast i ett fall finns ingen kontakt på grund av problem i relationen med en av föräldrarna. Alla verksamheter vittnar om att man tar hjälp av Röda korset för att söka efter anhöriga och föräldrar. Sådär uttrycker F1 den transnationella kontakten:

[---] väldigt många har kontakt med någon som är släkt med dem, någonstans i världen så. Och har man inte hittat sina föräldrar och man ändå tror att de kanske kan vara i livet någonstans så... så är det många som också tagit hjälp av Röda korset och sådär... för att hitta dem. Och eh... många har hittat sina föräldrar genom att liksom gå ut på Facebook och ta kontakt med någon som dom vet är [ifrån land NN] och kolla om den kanske vet var min mamma är någonstans. [---] Så jag skulle säga att de har ganska mycket kontakt.

En del ensamkommande barn reser också för att besöka familj och släkt. Tre av verksamheterna berättar om att de har ungdomar som har varit eller ska resa till hemländer eller grannländer till dessa där de har familjemedlemmar kvar. Drivkraften för att träffa de anhöriga framstår stark, respondenterna berättar om ungdomar som jämsides med etableringen i Sverige har arbetat extra för att kunna åka och hälsa på familjen och i en del fall också med förhoppning att kunna hjälpa familjen ekonomiskt eller på andra sätt. Alla som är intervjuade säger att mamman är den person i familjen som barnen oftast har kontakt med. Om föräldrarna lever och man vet var föräldrarna finns, så är det ovanligt att ungdomarna av någon annan anledning inte vill ha kontakt, menar P1.

Kontakten som barnen har består mest av telefonkommunikation och skypesamtal (med hjälp av dator). Att barnen skickar pengar till sina familjer är också vanligt. Kontakten mellan barn och föräldrar kan beskrivas som vardaglig. Man verkar inte bara prata när det finns svårigheter eller när man söker stöd. Flera av respondenterna poängterar att kontakten ibland är tätare vilket brukar bero på att barnet försöker ansöka om att återförenas med sina familjemedlemmar. P1 svarar såhär på frågan om när ungdomarna tar kontakt med sina föräldrar, om det finns några speciella situationer:

Det känns mer som att dom har det varje dag. Det är mer som en ständig kontakt. Vissa kontaktar dem bara för att få recept och så, de har familjerelationerna. Så jag uppfattar inte

att det bara är när de behöver något eller så [...]. De flesta har ju bra kontakt med sina familjer och då hörs de väldigt ofta [...].

Flera av respondenterna berättar om att barn och ungdomar till en början när de kommer till Sverige, antingen inte har kontakt med föräldrar eller anhöriga, alternativt att de väljer att inte berätta att de har kontakt. På grund av den asylutredning som ofta pågår samtidigt som de bor på HVB-hem (i alla fall inledningsvis) berättar flera respondenter att de tror att barnen har svårt att skilja på rollerna mellan Migrationsverket och Socialtjänsten. F2 berättar om att hen vet att många barn inte berättar att de har kontakt med anhöriga på grund av att de tror att det kan påverka deras möjligheter att få asyl. P3 berättar om hur hen märker att barnen har kontakt med någon anhörig,

De avslöjar inte det direkt utan först när de litar på personalen, att vi har ingenting med migrationsverket att göra. Då kanske de pratar mer...

Det framstår alltså tydligt att de transnationella relationerna har en central plats på de studerade HVB-hemmen. Strävan efter en kontakt verkar vara stark och föräldrarna är trots stort avstånd viktiga för de ensamkommande barnen.

6.3 Betydelsen av barnens kontakt med anhöriga

I ovanstående beskrivning framgår att barnen har kontakt med sina föräldrar. Hur föreståndare och personal beskriver att kontakten påverkar barnen redogör jag för i detta avsnitt. Det är tydligt att alla som är intervjuade menar att relationerna är övervägande positiva och har en avgörande betydelse för barnen. F1 berättar om sina erfarenheter av ungdomarnas kontakt med sina anhöriga:

[---] Fast vi ser ju på våra ungdomar att familjen är ju dom som är de viktigaste i deras liv, det är ju dom som är deras bakgrund och identitet.

F1 berättar också om sina upplevelser av hur kontakten till föräldrar har stor betydelse för barnen.

[---] men det är ändå... det är deras viktigaste relation eller... vare sig de tycker om sina föräldrar eller inte så tror jag att det påverkar dom. Deras gamla identitet är inte utsuddad på något sätt, utan dom har kvar den delen. Så jag tycker dom blir... dom får ett helt annat lugn

när de har hittat sin familj. Sen att dom inte kan återförenas och ses, det är ju såklart svårt men aa... det finns ju en väldig oro hos dom som inte hittar sin familj.

F3 motiverar varför hen menar att man inte ska begränsa barnen i att ha kontakt med sina föräldrar som följer:

[...] det är ju mamma och pappa liksom. Det är ju det primära, det går ju inte. Men har du, det är ju precis som vi tänker här, det är ju anknytningen, banden. Vi kan ju inte gå in och bryta det...[---]

Barnens vänskapsrelationer beskriver föreståndare och personal som också mycket betydelsefulla för dem. Flera av respondenterna vittnar om att de utgör ett stort stöd för varandra. F3 uttrycker att det är tydligt att de kommer från ett kollektivistiskt samhälle, hen menar att de söker sig till varandra i brist på familjen.

Att kontakten också bär på en del svårigheter syns tydligt i det empiriska materialet. Att kontakten med familjen också innebär press och förväntningar på barnen från föräldrarnas sida vittnar alla respondenter om. Det handlar om förväntningar att ansöka om återförening men framförallt, vad som personal och föreståndare uppfattar är den största pressen är förväntningar på barnen att skicka pengar till familjen. P2 svarar såhär på frågan om det finns någon nackdel med barnens kontakt med anhöriga.

Ja, det gör det också. För dom har ganska stor press på sig att dom har ett ansvar för familjen. Dom har ju ofta blivit skickade hit av anledningen att kanske ha möjligheten att hjälpa familjen i hemlandet på något sätt. Och det är en ganska stor press på dom. Eh... så att få ihop pengar, och kunna skicka och den biten. Så visst finns det nackdelar också. Det gör det ju så. För dom kan ju må ganska dåligt i det. För att dom kanske inte har möjlighet att hjälpa i den utsträckning som förväntningarna är.

Det verkar framförallt vara kring föräldrarnas press som personal och föreståndare känner sig otillräckliga och önskar sig kunna vara mer delaktiga i barnens kontakt med sina anhöriga. Under nästa rubrik beskrivs hur HVB-hemmen arbetar med barnens kontakt med föräldrar och anhöriga, vilket är relevant för att förstå personal och föreståndares vilja att vara mer delaktiga i barnen kontakter med föräldrar och anhöriga.

6.4 Verksamheternas aktuella arbetssätt kring barnens kontakt med anhöriga

Alla verksamheter har något system för att bidra med telefonkort eller pengar för laddning av telefoner till ungdomarna. Telefonkortet syftar till att underlätta ungdomarnas sociala kontakter. En del av respondenterna poängterar att de syftar till att främja kontakten med familj och anhöriga. F2 berättar om verksamhetens arbetssätt kring frågan:

Vi har valt att göra så att vi ger pojkarna en laddning på telefonen 1 gång per månad på 200 kr, för att de ska kunna ha sina kontakter med de anhöriga men även med kompisar. Och inte känna sig tvingade att hela tiden komma och fråga om de får låna telefonen, utan att de få göra det på sin tid och... i den mån och i den utsträckning som de själva vill.

Förutom rutinen kring telefonkort är det inte någon av verksamheterna som har någon rutin eller mall för hur barnens kontakt med anhöriga, närstående och hemmiljön ska se ut. F3 förklarar att HVB-hemmet där denne arbetar så uppmuntrar man barnen till att ha kontakt med anhöriga genom att också bistå dem med resor inom Sverige, en del ungdomar har en morbror eller faster eller något sådant i Sverige, som de ges möjlighet att besöka.

Respondenterna beskriver hur de arbetar för att stötta ungdomarna i deras kontakt med anhöriga och närstående. F2 berättar hur de försöker stötta ungdomarna i att ansöka om återförening (att familjen ska få uppehållstillstånd på anknytnings-skäl i Sverige) och stötta dem i efterforskningen av familjemedlemmar. P2 berättar hur personalen på det HVB-hem där hen arbetar, försöker vara ett stöd för ungdomarna genom att förklara för dem att de inte ska känna sig dåliga om de inte kan leva upp till de förväntningar som familjen har på dem. F2 och P3 påpekar att deras huvudsakliga uppgift i relation till ungdomarna är att stötta ungdomarna i att hitta rätt kanaler, att hjälpa barnen och visa dem var i samhället den hjälp som de är i behov av finns att få. Ett sådant exempel menar en av respondenterna (F2) kan vara om barnet önskar hjälp att efterforska sin familj, att då hjälpa barnet att boka tid hos Röda korset, att betala tolk så att barnet får möjlighet att få den hjälpen. Att samtala kring de frågor som väcks i samband med den hjälp barnen får från andra, så som avslagsbeslut, överklagan osv. menar en annan respondent (F3) är ett sätt att stötta barnen. P2 berättar hur de i samtal med ungdomarna försöker ge dem möjlighet att ventilera sina svårigheter och funderingar.

Alla respondenter förutom en, uttrycker att de önskar jobba mer aktivt med barnens kontakt med familj och anhöriga. Vilka orsaker som anges vara anledningen till att något sådant arbetssätt inte

finns, fördjupas i det här kapitlets sista rubrik där socialarbetarnas syn på förändringar diskuteras.

Fem av sex respondenter menar att det finns utrymme inom verksamheten att arbeta mer aktivt med barnens kontakter med föräldrar och anhöriga. Tre av de fem vet dock inte hur man skulle kunna arbeta annorlunda för att stötta barnen i deras kontakt med föräldrar och anhöriga. Sådär svarar P2 på frågan om hen tycker att det finns utrymme inom verksamheten att arbeta med barnens kontakt med anhöriga:

Eh... det finns säkert utrymme för det men jag vet egentligen inte hur vi skulle gå tillväga. Jag har ingen idé om hur vi skulle kunna gå tillväga på annat sätt. Däremot så vet jag att det finns de godemän som har kontakt med anhöriga, mammor och så. Det vet jag att det förekommer så. Men vi just här på boendet, vi har inte haft den kontakten så. Och jag vet egentligen inte riktigt hur det skulle se ut. Jag tror säkert att det skulle finnas utrymme för det om det skulle vara aktuellt så.

F1 och P1 från ett HVB-hem berättar om erfarenhet av att ha varit i kontakt med anhöriga i hemlandet eller annat asylland, och i det fallet har det handlat om föräldrar och släktingar. En av respondenterna (F1) berättar om en ungdom som de haft placerad och som uppvisat tvångsbeteende, hen berättar om de erfarenheter hen har av att ha varit i kontakt med anhöriga till ungdomen.

[...] och då var en kollega här i kontakt med föräldrarna, eller med mamman tror jag. Och då fick vi reda på att det här är ingenting som har kommit nu... utan att den här pojken har alltid varit lite speciell och väldigt orolig och kanske beroende av att de har levt i krig. Men då fick vi ändå någon slags bekräftelse på att... vi behöver nog hjälpa honom lite extra med det här. Och sådär lite tips... och man fick höra lite om hur dom brukar göra. Och vad han behöver när han är orolig och sådär...

Den här typen av kontakt med föräldrar var dock ingenting som skedde rutinmässigt från det HVB-hemmets sida, utan snarare när det var problem eller frågor som behövdes diskuteras. Av materialet framgår att det är relativt sällsynt att personal på HVB-hem har varit i kontakt med anhöriga och föräldrar och när de varit det har det funnits ett syfte att reda ut något problem eller få specifik information.

6.5 Socialarbetarnas värderingar av barnens kontakter

Föreståndare och personal beskriver barnens kontakter med familjen som grundläggande och mycket positiv. Man verkar vara överens om att den kontakten är viktig och att en kontakt ska finnas. F3 vittnar dock om en vad hen kallar trendförändring. Hen menar att det inom det företag som hens boende ingår i, har funnits en tanke om att barnens ska hjälpas att avgränsas från familjen i syfte att göra det lättare för barnen och minska ångesten. Vidare menar hen att en förändring kan skönjas, vilket hen tror beror på att man har sett att ett sådant tankesätt inte fungerar i praktiken. På frågan vad den åsikten kommer från, att man ska distansera barnen från familjen svarar hen såhär:

Jag tror att det har varit... man har ju tänkt fel där, men jag tror det har varit för att man har väl trott att det är det bästa sättet för att... hjälpa dem in i samhället här. Genom att liksom klippa, eller att inte hålla på och blanda in dem här. Men jag tror också det vi har sett är att det går inte. Vi jobbar liksom... du måste få med dig familjen [...].

F3 diskuterar hur hen ser barnens kontakt med anhöriga och närstående.

[...]De här ungdomarna är liksom, deras hjärta och själ och känslomässigt så är ju dom hemma hos sina familjer, långt där borta. De är bara, vissa, och det är oftast dom som klarar sig bäst, det är dom som faktiskt har liksom lyckats fått ett förhållningssätt till det där liksom, klarar av att leva i nuet, vara här, leva i Sverige, ta till sig allting här. Och att, och dom som liksom, fortfarande har, är där borta och bara tänker på familjen. Och har stor oro, ångest för familjen och allting. Dom klarar, det är så tydligt, de klarar inte att ta till sig... det som... alltså, integrationen går långsammare och språkutvecklingen också. Men därför så tänker vi, att dom ungdomarna, vi måste liksom på något sätt få en ingång i deras liksom känslomässiga tankar i kring familjen, och komma in där på något sätt. Så därför tänker vi att vi på något sätt ska komma igång med det här [---].

I det här citatet blir det tydligt att respondenten genom arbetserfarenhet har kunskap om betydelsen av kontakten och att ambitionen att utveckla arbetssättet finns där. Även om alla respondenter pratar om det goda i barnens relation till sina anhöriga, så har barnens stora ansvar i förhållande till föräldrarna en central plats i materialet. Nästan alla respondenter pratar om att barnen har mycket förväntningar på sig, vilket de benämner som press, att skicka pengar, att ansöka om att familjen ska kunna komma till Sverige och

så vidare. F3 berättar om hur hon upplever att pressen på barnen att skicka pengar yttrar sig genom psykosomatiska symtom. De får svårt att sova, huvudvärk, magont och bristen på motivation till skolan blir tydligt menar respondenten. Pressen på barnen att skicka pengar leder också till en kraftig pengahets. F2 menar på samma sätt att barnen, när de kommer till Sverige, har förväntat sig att de ska kunna tjäna pengar och på så vis hjälpa familjen, motivationen att gå i skolan är därför ofta begränsad. Den svenska skolplikten kommer ofta som en chock för de ungdomarna, det var inte vad man hade räknat med, menar samma respondent. Barnens oro för familjens situation tar också stor plats och beskrivs av personal och föreståndare som ett stort problem för barnens välbefinnande.

Ett par respondenter (F1 & F3) lyfter fram jämförelsen mellan hur myndigheter vanligtvis agerar när barn är placerade utanför hemmet och hur det ter sig när det gäller de ensamkommande barnen. F3 resonerar kring de likheter och skillnader som finns mellan de ensamkommande barnen och de svenska placerade barnen. På frågan om det finns utrymme inom organisationen att arbeta med relationen mellan barnen och deras anhöriga uppkommer följande resonemang:

[...] Jag tror och jag tycker själv, personligen att det skulle vara jättespännande. Och det känns liksom helrätt. Det är ju så liksom vi ska jobba. Det är ju så vi jobbar idag, alltså Socialtjänsten, det är familjerna som är det primära. Det är en återkopplingen...åter..? anknytningen till ursprungsfamiljen liksom. Det är ju det vi jobbar för här. Så varför inte göra det med dem? Men, men samtidigt är det ju svårt. Det ska ju inte åter..anknyta, vad heter det? Återknytas? Ja, återvända. Förstår du? Men på något sätt måste vi få med dem ändå.

F1 är inne på samma spår, hen menar att kontakt mellan föräldrar och boende är ett utvecklingsområde för dem men hen poängterar också att socialtjänsten borde ha med det i sina utredningar, då man har det när det gäller svenska barn. Hen menar på att i de fall när det gäller ensamkommande barn så konstaterar man bara att föräldrarna bor i ett annat land, men man gör inget mer än så. Samtidigt lyfter hen fram ett relaterat problem som diskuterats tidigare i uppsatsen under rubriken transnationella nätverk, det kan vara problematiskt att försöka ta kontakt med familjen samtidigt som det görs en asylutredning, på grund av förvirring av myndigheternas roller. Alla respondenter har en positiv

inställning till ensamkommande barns relation till föräldrar och anhöriga. Men alla respondenter är även överens om att kontakten också innebär svårigheter, så som förväntningar på barnen från föräldrarna. Socialtjänstens ansvar i de utredningar som görs av de ensamkommande barnen tas också upp av ett par av respondenterna.

6.6 Socialarbetarnas syn på eventuella behov att utveckla arbetssättet

Att alla respondenter har en positiv inställning till barnens kontakter med föräldrar och anhöriga har jag tagit upp på flera ställen då jag redogjort för det empiriska materialet. Det är därför intressant att lyfta fram personal och föreståndares syn på om och i så fall hur arbetet med ensamkommande barns kontakt med anhöriga skulle kunna förbättras. Vid en första genomläsning av de empiriska materialet är det svårt att förstå varför HVB-hemmen inte arbetar mer med de ensamkommande barnens föräldrar och andra anhöriga. Så småningom framträder dock några olika anledningar, mer om det senare i det här avsnittet. Avsaknaden av förklaringar till varför HVB-hemmen inte har någon kontakt med de ensamkommande barnens familjer framträder i citatet av F3:

Jag vet inte varför vi liksom inte har än, har verkligen lagt vikt vid, att liksom börja nå kontakt med barnens familjer. Det vet jag faktiskt inte.

Många av respondenterna i den här studien menade att de skulle vilja arbeta mer aktivt med barnens kontakt med anhöriga. Två respondenter (F1 & F3) framstod mer positiva att förändra sitt arbetssätt kring kontakten och presenterade också tänkbara förändringar. Tre av sex respondenter (F1, P1 & F3) föreslår att kontakt med föräldrarna bör ske på ett mer generellt och rutinmässigt sätt än vad som görs i dagsläget. Genom att till exempel redan från början när en ungdom placeras på HVB-hemmet ha ett inledande samtal med föräldrarna och att en kontinuerlig kontakt sedan ska hållas (med hänsyn till ungdomens behov). En av respondenterna (P1) poängterar att kontakten ska upprättas så länge ungdomen tillåter, med det inte sagt att de andra menar att det inte beror på barnets samtycke. Två respondenter (F2 & P2) av de övriga tre tycker att kontakt kan tas med föräldrarna om ungdomen samtycker till det, men de föreslår inte någon rutinmässig kontakt. Samtidigt uttrycker de här respondenterna att de tror att sannolikheten för att barnen samtycker till en sådan kontakt, är mycket liten. P3 tycker inte att någon rutin

borde finnas men att man kan prata med föräldrarna om ungdomarna kommer och ber om att personal ska förklara något speciellt.

Respondenterna som ingår i studien uppger olika skäl till varför man arbetar mer aktivt med barnens kontakt med anhöriga i dagsläget. P3 som inte önskade arbeta mer aktivt med barnens kontakt med anhöriga menade att man inom verksamheten gör det man kan för att stötta barnen i deras kontakter. Att bistå dem med tekniska hjälpmedel menade hen är det sätt som boendet kan hjälpa ungdomen på. F1 och F3 som föreslog att kontakten borde ske rutinmässigt genom t.ex. inledande samtal, menade att det som hindrade det från att genomföras i nuläget berodde på att man ännu inte hittat formerna för att kunna implementera det. Respondent P1 uttrycker en orsak som de andra respondenterna inte nämner. Sådär svarar respondenten på frågan om hen tycker att det finns utrymme inom verksamheten att arbeta mer aktivt med barnens familjer:

Jag tycker inte att det är så svårt, men det är väl mer det här som jag har sagt att deras familjer är... deras privata område, man ska inte fråga så mycket om det, man vill inte väcka så mycket känslor av det heller, man vill gärna få dem att tänka på något annat, tänka på här och nu, så att dom inte fastnar och tänker så mycket på de dom saknar. Ehm... Så det är väl mer det där gränslandet att man vet att dom mår bra av det, och att ibland mår bra och ibland inte förstås, och att inte kränka deras privata område.

F3 menar att det egentligen bara handlar om att man måste sätta sig ner och utforma rutiner och metoder för hur det ska gå till. Samma respondent menar att svårigheter att implementera till viss del beror på tradition och kultur inom verksamheten (vilket tagits upp under rubriken *Verksamheternas aktuella arbetssätt kring barnens kontakter*). Respondenterna som föreslår en rutinmässig kontakt är överens om att det också beror på kunskap, man behöver förstå att barnens kontakt med familjerna också är en viktig del i jobbet, menar F1. F3 menar att det till skillnad från allt de lägger fokus på inom verksamheten, är barnens kontakt med anhöriga inte någon fokusfråga. F2 och P2 som menar att kontakt kan tas om behov finns men inte på rutin, menar att anledning till att man inte arbetar mer aktivt än vad man gör, är att kontakten är beroende av barnens samtycke vilket de i sin tur menar är beroende av tillit och trygghet, varför en praktisk förändring är svår att genomföra. De förklarar att de arbetssätt som man använder sig av

idag, genom att hålla samtal och satsa på relationsbyggande och att varje ungdom har en kontaktperson på boendet, på sikt skulle kunna ge större möjligheter att ta kontakt med familjen. P2 berättar om ett tillfälle då ett barn mådde dåligt på grund av press från en förälder och berättar vidare:

Och då pratade vi om det här att vi behöver ta kontakt med mamma och förklara, hur ser det ut egentligen. Men ungdomen i sig ville inte det. Och då får man lyssna på ungdomen också i det här, om den inte vill ha vårat stöd där. Det är så det är säkerligen i många fall, de vill kanske inte att vi ska blanda oss i deras kontakt så... nä... eh... Jag vet inte riktigt men man kanske kan hitta någon mall, och än mera förklara det svenska samhället och hur det är uppbyggt, och hur det ser ut, och den biten, för ungdomen som i sin tur kan bli tryggare i det och förklara mer för anhöriga. Jag vet inte, men man får kanske gå via ungdomen där och stärka den än mer.

Den här respondenten pekar på en svårighet som personal och föreståndare såklart kan hamna i, när de själva vill hjälpa barnet men barnet själv inte vill ta emot hjälpen.

På frågan om det behöver genomföras förändringar för att man i större utsträckning ska kunna arbeta med barnens kontakt med anhöriga menar F1 och F3 som önskade en mer regelbunden kontakt, att några förändringar inte skulle behövas. Kunskapen om tekniska hjälpmedel skiljer sig något åt. F1 som föreslog en regelbunden kontakt, såg inte de tekniska bitarna som något hinder. I den verksamheten fanns också redan tolktelefon osv. som man sedan tidigare använt när man varit i kontakt med familjen. F3 uttrycker att det bara är att göra, men menar att de tekniska bitarna behöver lösas, till exempel hur tolkandet ska gå till. Samma respondent framför en hypotes för att om IVO (Inspektion för vård och omsorg) skulle gå ut och genomföra en kontroll på hur verksamheterna arbetar med barnens kontakt med anhöriga och närstående, då skulle det absolut göras i högre utsträckning. Slutligen påpekar hen att det som skulle ge det största genomslaget, är om det stod med och i vårdplanerna från socialtjänsten, då verksamheterna alltid måste uppfylla vårduppdraget.

F3 poängterar också att om man ska arbeta mer med barnens familjer behöver syftet vara väl definierat, det riskerar annars att bli för stort och eventuella oklarheten om vem behandlingen syftar till att hjälpa kan bli oklar. P2 som skulle vilja arbeta mer aktivt med

barnens kontakt till familjen men som egentligen menar att det är beroende av barnens tillit och samtycke säger att ta kontakt med föräldrar är ingenting som man har propsat på. Vidare säger respondenten att man oftare skulle kunna erbjuda ungdomar att ta kontakt med familjen och anhöriga.

På vilket sätt en ökad kontakt kan hjälpa barnen är givetvis central. Flera av respondenterna pratar om att en ökad kontakt skulle kunna syfta till en slags avlastning för barnet och ge dem större möjligheter att vara här och nu. F1 uttrycker det som att det ger möjligheter att skapa allianser som kan hjälpa ungdomarna. Genom att berätta för föräldrarna om ungdomens förutsättningar i Sverige skulle kanske pressen från föräldrarna på barnet minska menar flera respondenter (F1, P1, F2, P2, F3). F1 menar att det också skulle kunna innebära en större förståelse och öka den empatiska förmågan för att förstå ungdomens situation. Ett annat syfte menar några av respondenterna (F1, F3) kan vara att genom att prata med föräldrarna och presentera sig och lämna information om barnet och dess situation skulle man kunna trygga föräldrarna. F1 som beskrev att man inom verksamheten vid enstaka tillfällen haft kontakt med ensamkommande barns föräldrar menade att kontakten skulle kunna innebära en kommunikation där personalen kan få tips från föräldrarna om barnets behov osv. P1 svarar såhär på frågan om hur hen tror det påverkar barnen att de har kontakt med sina föräldrar:

Det ger ju dom en stadig vardag, en känsla av sammanhang. Man märker ju genast att dom känner en tillhörighet, att dom har någonting som ändå är hemma och inte främmande så att dom får kontakt med sin identitet och så. Så märker man att dom mår väldigt bra när dom får kontakt med sina familjer. Att dom är väldigt glada även om de kanske bråkar, att dom ändå har sin familjekontakt.

Majoriteten av respondenterna uttrycker således att de önskar en större kontakt med barnens föräldrar och anhöriga. Egentligen framkommer inga hinder inom verksamheterna för att arbeta med frågan på ett mer omfattande sätt. Anledningar som anges till varför man inte arbetar så i nuläget skiljer sig åt. En respondent menar att de tekniska bitarna behöver lösas medan rutiner och metoder framstår vara de vanligaste orsakerna till varför man inte arbetar med barnens föräldrar.

7 Analys

Jag kommer i analysen av den här uppsatsen lyfta fram några teman ur det empiriska materialet som jag tyckt kan vara intressant att ytterligare belysa. Hur det empiriska materialet stämmer överens med forskning kommer bland annat att ges exempel på. Jag kommer också att lyfta fram olika sätt att se på respondenternas resonemang som ibland skiljer sig från varandra.

7.1 Samstämmighet

Något som gjorde mig överraskad var den samstämmiga positiva inställningen till barnens kontakt med sina föräldrar. Socialarbetarna som är intervjuade i Stretmo och Melanders (2013) studie och respondenterna i den här studien var överens om att barnens kontakter med föräldrarna är betydelsefulla och att ska främjas. Jag uppmärksammade att ingen av respondenterna beskrev att barnen höll kontakten med någon annan än föräldrarna, även om respondenterna beskrev att en del barn inte visste var föräldrarna fanns eller om de levde. Detta var samstämmigt med tidigare forskning som jag tagit del av (se Stretmo & Melander 2013 under *Transnationella nätverk*). Något annat jag tyckte var intressant var hur respondenterna resonerade kring att förändra det nuvarande arbetssättet för hur barnens kontakt med föräldrarna ska hanteras vilket jag valt att lyfta fram och analysera.

7.2 Hjälpa- hur då?

Det som jag framförallt har uppmärksammat är att alla respondenter värderar barnens relation till sina föräldrar högt och att det är först vid de situationer då barn utsätts för press från föräldrarnas sida att skicka pengar osv. som respondenterna uppmärksammar relationens negativa. De är vid de situationer då barn upplever press från föräldrarna som respondenterna känner sig otillräckliga aspekter (se s. 31). Några respondenter ger exempel på hur en kontakt mellan vuxenvärlden i Sverige och barnens föräldrar skulle kunna vara avlastande för barnet, vilket de menar på sikt skulle kunna skapa större förutsättningar för barnen att vara här och nu. En respondent (F1) menar att man då skulle kunna skapa allianser som skulle kunna hjälpa ungdomarna. Och att genom att tala om för föräldrarna hur barnen har det i Sverige så skulle man kunna minska pressen på barnet (se s. 39). Jag tycker det är intressant att försöka förstå vad det är som gör att respondenterna inte agerar så som de anser att dem skulle behöva för att hjälpa de ensamkommande barnen. Alltså att de inte tar kontakt med de ensamkommande barnen föräldrar och skapar en relation där de kan berätta om barnets förutsättningar i Sverige till exempel. En

möjlig förklaring skulle kunna vara samma orsaker som socialsekreterarna i Stretmo och Melander (2013) studie pekar på. Respondenterna i Stretmo och Melanders studie menar att man har ambitioner att involvera föräldrar och anhöriga men att anledningen till att man inte gör det är att det kommer i skymundan för andra viktigare saker, samt att det saknas metoder för att det ska kunna genomföras. Det skulle kunna vara en förklaring också för respondenterna i den här studien, men frågor som fortfarande kvarstår är varför andra saker prioriteras framför att ta kontakt med föräldrarna och varför inte de där metoderna som skulle behövas inte arbetas fram.

Svenssons et al. (2010) beskrivning av hur en professionell socialarbetare hanterar sitt handlingsutrymme skulle också kunna vara hjälpsam för att förstå varför några respondenter inte arbetar på de sätt som de själva anser är det bästa. Författarna (ibid.) tar upp tre steg som en professionell socialarbetare kan göra för att hantera eller utvidga sitt handlingsutrymme. Första steget handlar om att definiera vad som är problemet och vad som ska åtgärdas. Det här steget kan anses vara avklarat för respondenterna, alla pekar på att ungdomarnas relationer till sina föräldrar är viktiga och avlastande men att problemet är att det också ger mycket press. Steg nummer två menar Svensson et al. (ibid) är att bestämma sig för vad som ska göras och utforma en intervention. Gällande det här steget tolkar jag som att majoriteten av respondenterna är överens om att barnen skall stöttas i sin kontakt med föräldrarna i hemlandet. Men vad det gäller intervention är det flera respondenter som efterlyser metod, andra menar att relations- och tillitsskapande är interventionen. De är alltså inte överens om hur man ska lösa problemet. Nummer tre och sista steget är att bestämma vad målet ska vara och vad interventionen skall leda till. Jag tolkar det som att respondenterna som ingår i studien är överens om att målet är att de ensamkommande barnen ska må bra och bli tryggare vilket också interventionen ska leda till. Genomgången av de här tre stegen har alltså hjälpt till att definiera att det är kring vilken intervention som behövs för att åtgärda problemet som skiljer respondenterna åt.

Med hjälp av de tre olika stegen som Svensson et al. redogör för kan vi få en tänkbar förklaring till varför respondenterna inte arbetar på de sätt som de själva anser vara det bästa. De finns respondenter som menar att de kommer få möjlighet att arbeta med barnens föräldrar i takt med att relationen till barnen fördjupas. De andra respondenterna menar att rutiner och metoder från organisationen skulle vara önskvärda och hjälpa dem att i större utsträckning arbeta med barnens föräldrar, respondenterna kan således anses företräda två olika organisationsprinciper. Hur de

här olika organiseringsprinciperna har betydelse för hur personal och föreståndare uppnår sina mål kommer jag att diskutera nedan.

7.3 Två vägar mot samma mål

Av sex respondenter menade fem av dem att man skulle vilja arbeta mer aktivt med barnens föräldrar. De menade också att genom att berätta vilka förutsättningar som ungdomen har i Sverige, så skulle pressen från föräldrarnas sida kunna minskas. Åsikterna om varför man inte arbetar så skiljer sig dock åt. Några respondenter menar att det krävs rutiner, och metoder (se F3 exempelvis s. 37). Andra respondenter menar att man är beroende av de ensamkommande barnenens godkännande att ta kontakt med föräldrarna, vilket skulle kunna fås genom ökad tillit och relationsskapande (se F2 och P2 s. 37). Om man utgår från Svenssons et al. (2010) olika organisationsprinciper skulle man kunna tolka det som att respondenterna här utgår från två olika ideal, ett behandlingsideal och ett byråkratiskt ideal. De som menar att man genom relationsskapande och tillit kan göra att ungdomarna föreslår och godkänner att personal och föreståndare tar kontakt med föräldrarna står för ett behandlingsideal. De andra står mer för ett byråkratiskt ideal där man tror på rutiner som kommer uppifrån. I denna grupp efterlyser man metoder och rutiner, för att kunna arbeta mer rationellt enligt sina mål. Den här skillnaden tycker jag är intressant, vad det är som gör att respondenterna som tror på att tillitsskapande måste göras först innan man kan kontakta föräldrarna är en reflektion som väcks. Man skulle kunna tänka sig att genom att etablera en kontakt med föräldrarna byggs relationen mellan barn och personal/föreståndare på HVB-hemmet. På samma sätt kan man fråga sig varför rutiner och metoder skulle bidra till att underlätta att kontakt tas. Vad som gör att personal och föreståndare tror och lutar sig mot olika ideal säger också någonting om hur de ser på sin yrkesroll och sitt handlingsutrymme. För att illustrera hur olika respondenter resonerar och utformar sitt handlingsutrymme har jag valt att återge några exempel i stycket som följer.

7.4 Att hantera ett handlingsutrymme

Det finns som sagt olika sätt för socialarbetare att hantera sitt handlingsutrymme. Att olika respondenter använder utrymmet olika blir också tydligt. Respondent F2s citat som beskriver hur man på det HVB-hem där hen arbetar ger barnen ett telefonkort en gång per månad (se s.32) är ett exempel på hur socialarbetarna på det HVB-hemmet har valt att hantera sitt handlingsutrymme. Rutinen för telefonkort framkallar en strukturell ram, vilket i sin tur förenklar

socialarbetarnas arbete på HVB-hemmet. (se Lipsky 1980.). Respondent F2 och P3 beskriver på sidan 32 hur de också på andra sätt stödjer barnen i deras kontakter med föräldrarna. Bland annat så beskriver F2 att de stöttar ungdomarna i deras process om att ansöka om återförening med föräldrarna i Sverige. F2 och P3 lyfter också fram att deras huvudsakliga uppgift är att stötta barnen att hitta rätt kanaler och på så sätt se till att de ensamkommande barnen får rätt hjälp. Det här kan ses som ett ytterligare ett exempel för hur handlingsutrymmet kan utformas som står i kontrast mot struktur- och rutinsskapande som jag gett exempel på ovan. F2 och P3:s beskrivningar utgår inte från kategorisering eller kollektivistiska handlingar för att underlätta arbetet. De arbetssätt som jag återgett senast beskriver snarare ett exempel på hur de använder sin yrkeskompetens och professionalitet där förväntningar från professionen och organisationen också kan ha betydelse. Olika typer av kunskap, så som den generella kunskapen de har tack vare sin utbildning får betydelse tillsammans med annan kunskap samtidigt som de vävs samman mot bakgrund av de förväntningar som finns eller tros finnas från professionens och organisationens sida.

En av respondenterna (F3) vittnade om att det inom hens företag funnits en tanke om att de ensamkommande barnen ska hjälpas att avgränsas från sina familjer och beskriver att det på senare tid har skett en förändring då man sett att man måste få med sig familjen (se s. 34). Samtidigt beskriver respondent F1 att det förekommit att personal på det HVB-hemmet har kontaktat barns föräldrar som gett dem goda råd för behandlingen av barnet (se s. 33). Att socialarbetarna på HVB-hemmet har ett handlingsutrymme som går att hantera på olika sätt blir tydligt. Trots att det finns en tydlig ram, som i det här fallet är lagstiftningen, och att det finns professionella som till viss del har (ska ha) samma kompetens tack vare att de är socionomer, så skiljer deras sätt att både se på och hantera barnens kontakter med sina föräldrar. Att olika professionella hanterar sitt handlingsutrymme olika trots stora likhet i de uppdrag de har tack vare sin yrkesroll blir därmed tydligt. Svensson et al. 2010) beskriver att socialarbetaren formar sin yrkesroll bland annat genom de normer, värderingar och kunskaper som kommer med deras utbildning. I socionomutbildningen (som är central då majoriteten av föreståndarna för HVB-hem är socionomer) menar jag att relationen mellan föräldrar och barn som är separerade från varandra berörs mycket lite och att utbildning om relationens betydelse i den typen av fall är obefintlig. Om utbildningen inte ger socionomerna kunskap om relationens betydelse, måste de skaffa sig den på egen hand, vilket gör att olika människor får olika kompetens på området

beroende på i vilken utsträckning de kommer i kontakt med fenomenet. Att arbetssättet kring barnens kontakter skiljer sig åt trots liknande organisatoriska förutsättningar och regleringar skulle således kunna få en förklaring.

Respondent P1 framstår osäker i hur kontakten med barnens föräldrar och familjer ska hanteras. Hen uttrycker att det är svårt att veta om man ska prata med barnen om deras föräldrar. Hen förklarar vidare att man inte vill väcka så mycket känslor hos barnen, hen vill att de ska tänka på något annat, så de kan vara här och nu. Senare poängterar hen att det som är svårt är att veta hur kontakt med familjen bidrar till att barnen mår bra eller om de gör att de inte mår bra. Hen betonar också att hen inte vill kränka barnens privata område [familjen] (se s. 37). Det här resonemanget skiljer sig från de andra respondenternas. Det påminner dock om vad respondent P2 berättade i samband med att hen beskrev en situation där personal från HVB-hemmet hade velat ta kontakt med ett barns föräldrar då barnet mådde dåligt på grund av press och förväntningar från en förälder. Hen uttrycker då att vid sådana tillfällen måste man respektera barnet, och menar att det säkerligen också är så i många andra fall, att barnen inte vill att personal ska blanda sig i. De här två resonemangen tycker jag är intressanta utifrån att de förutsätter att någonting är på ett visst sätt, men det är oklart vad de stödjer sin hypotes på. Det bästa svaret på vad de baserar sin hypotes på, hade jag med all säkerhet fått om jag hade bätt respondenterna att förklara vad de menar. Nu gjorde jag dessvärre inte det. Men om vi utgår från vad handlingsutrymme är baserat på och vad som påverkar hur socialarbetaren hanterar det, kan vi åtminstone få en tänkbar förklaring.

Handlingsutrymme kommer som skrivits tidigare med yrkesrollen, och hur man hanterar handlingsutrymmet är också beroende av de kunskaper, normer, värderingar som kommer med utbildningen (ibid.). Man skulle säga att respondent P1 gör en tolkning utifrån vad hen själv skulle vilja att personal gjorde. Om det är en professionell tolkning som är baserad på kunskap är svårt att veta. Socialt arbete handlar om att kunna använda teoretisk och abstrakt kunskap och forskning när man praktiserar sitt yrke. Man riskerar annars att endast följa principer och förhållanden i organisationen (ibid.). Respondenten baserar sitt resonemang på någon form av kunskap. Kanske är det abstrakt kunskap som ligger till grund för resonemanget då min uppfattning är att den teoretiska kunskapen skiljer sig från P1:s resonemang. Som framgår genom empirin och den tidigare forskningen i den här uppsatsen mår barnen inte bättre och

klaras inte bättre att vara här och nu om deras kontakt med familjen dämpas. Respondent P2 menar att de allra flesta barn troligtvis inte vill att personal tar kontakt med deras föräldrar. Det kan tolkas som att hen också använder sig av någon typ av abstrakt kunskap, hen pekar på sin erfarenhet och drar därefter en generaliserande slutsats. De här exemplen illustrerar hur personal och föreståndare hanterar sitt handlingsutrymme och hur de själva sätter gränser för det genom tolkningar av situationer.

Ett annat exempel som tydliggör socialarbetarens möjlighet att se olika på det ansvar de har tack vare sin yrkesroll framträder i betraktelse av perspektivet av handlingsutrymme. Respondent F1 och F3 belyser socialtjänstens ansvar kring de ensamkommande barnen och exemplifierar hur de socialtjänsten gör sina utredningar om barn generellt, vilka de menar skiljer sig från hur man hanterar utredningar om ensamkommande barn (se s. 35). I ljuset av handlingsutrymme kan respondenternas resonemang ses som ett sätt befria sig från det ansvar det innebär att vara personal eller föreståndare på ett HVB-hem för ensamkommande barn. Genom att uppmärksamma att ansvaret ligger hos någon annan i en annan organisation så lättas ansvaret från en själv. Respondenternas nämnda uttryck skulle lika gärna kunna ses som ett sätt att få mig som intervjuare att se olika aktörers betydelse för frågan, men kan med hjälp av handlingsutrymme ses ur ytterligare ett perspektiv.

En annan sak som framkommit ur mitt empiriska material som jag menar motsäger det som Lomfors (1996) tar upp i sin avhandling om de judiska flyktingbarnen, är de ensamkommande barnens känslor kring att ha flytt till Sverige. Lomfors framhåller att de judiska barnen kunde känna tacksamhet över att ha kommit till Sverige, då de var medvetna om vad som troligtvis hade hänt dem om de inte åkt därifrån. Lomfors (ibid) menar också att det underlättade deras förmåga att anpassa sig till den nya kontexten. Jag upplever inte att den medvetenheten verkar vara en hjälp för de ensamkommande barn som respondenterna i den här studien berättar om. Respondenterna beskriver hur tufft det är för de barn som inte lyckats hitta sina föräldrar och hur svårt de har för att integreras i samhället, trots att de kommer från länder där de inte har möjlighet att leva. Medvetenheten om att det inte går att leva i sitt ursprungsland verkar inte räcka för att anpassningen i Sverige ska bli lättare. Det är föräldrarelationernas betydelse som jag menar tar störst plats i den här uppsatsens empiri och som jag sammanfattningsvis menar är viktiga för de ensamkommande barnens psykiska och fysiska hälsa.

8 Avslutande diskussion

Personal och föreståndare vittnar om att det är vanligt att de ensamkommande barnen har en tät kontakt med sina föräldrar som befinner sig på andra platser. Däremot verkar barnen inte ha någon kontakt med andra än föräldrar, även om föräldrarna inte lever. Föreståndare och personal beskriver att relationen är viktig för barnen och att inte ha kontakt för att man inte vet var föräldrarna är, menar dem innebär stor oro för barnen. Kontakten mellan barn och föräldrar beskrivs av respondenterna som vardaglig och finns inte bara vid speciella händelser eller kriser. Personalen och föreståndarna uppmärksammar att barnens kontakt med sina föräldrar också innebär ett stort ansvar och press gällande bland annat ekonomi, och att ansöka för återförening här i Sverige. Att barnens kontakt med sina föräldrar skulle kunna riva upp saker hos barnen framkommer också.

Respondenternas olika sätt att hantera de ensamkommande barnens kontakt med sina anhöriga är betydelsefull med tanke på att barnen i Stretmo och Melanders (2013) studie menar att personalen på HVB-hemmet kan bidra med det praktiska stödet som barnen menar att de behöver men inte det känslomässiga stödet. Det som uppges vara bristen på den känslomässiga stödet är att personal inte tar sig tid att lyssna på barnen, att de inte får frågor om hur de mår och försöker sätta sig in och förstå hur det är att leva ifrån sina föräldrar. Om personal och föreståndare undviker att prata med barnen om deras föräldrar och familj i rädsla att riva upp saker hos dem, tror jag risken är stor att barnen tolkar det som att personal och föreståndare har svårt att förstå hur det är att leva utan föräldrar. Vilket jag misstänker kan göra att barnen känner sig utan känslomässigt stöd från de vuxna som arbetar på HVB-hemmet.

Det faktum att barnen tar ett så stort ansvar för relationen till sina föräldrar, och själva upprättar och upprätthåller den är något jag tycker är intressant. Det har bidragit till nyfiken att undersöka hur vida de ensamkommande barnens erfarenheter av att leva i ett kollektivistiskt samhälle har betydelse för deras förmåga och vilja att hålla kvar kontakten med föräldrarna. Det hade därför varit intressant att närmare undersöka ett HVB-hem som tar emot barn som har sina föräldrar i Sverige. Genom att också undersöka personal och föreståndares uppfattningar av relationen mellan barn och föräldrar på sådana HVB-hem hade en spännande jämförelse över hur personal uppfattar och resonerar kring barnens kontakter med föräldrarna kunnat göras.

En annan fråga som kvarstår är varför man utformar en ramlagstiftning som man har gjort kring

placerade barns kontakt med sina föräldrar, anhöriga och närstående när den har utformats mot bakgrund av forskning som poängterar relationens betydelse. Om det är tydligare metoder och rutiner som behövs för att HVB-hem som arbetar med ensamkommande barn ska involvera barnens föräldrar mer i arbetet tycker jag att sådana metoder ska utformas. Som en respondent i den här studien menar kanske en tänkbar metod för att införa ett sådant arbetssätt kan vara att socialtjänsten implementerar det i alla ensamkommande barns vårdplaner. Det är möjligt att det kan stå i vårdplanen att HVB-hemmet ska ta kontakt och involvera barnets föräldrar i vården i de fall föräldrarna lever. HVB-hemmen har till uppgift att utföra det som står i vårdplanen varför en sådan formulering i den hade kunnat vara verksam.

Att Sverige tar emot ensamkommande barn är inget nytt fenomen och kommer med all sannolikhet att fortlöpa. Att barnen mår bra är av största betydelse, och deras kontakt med sina föräldrar är viktigt för deras psykiska och fysiska välmående. Att förbättra och utveckla arbetet för barnets bästa är därför central. Behandlingen av de ensamkommande barnen hade vidareutvecklats om man i högre grad involverade föräldrarna i barnens placering på HVB-hemmen.

9 Referenser

Ahrne, G & Svensson, P. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Aspers, P. (2007) *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. (1. uppl.) Malmö: Liber.

Bryman, A. (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB

Hessle, M. (2009) *Ensamkommande men inte ensamma. Tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet

Häggström, T. (red.) (2003) *Finska krigsbarns livsberättelser: att leva med uppbrott och rotlöshet*. Luleå: Tornedalica.

Höjer, I. (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborg: institutionen för socialt arbete, Göteborgsuniversitet.

Höjer, I. (2007) *Föräldrars röster- hur är det att ha sina barn placerade i familjehem? Brukare och forskare samverkar*. Stiftelsen allmänna barnhuset.

Kohli, R. (2005) The comfort of strangers: social work practice with unaccompanied asylum-seeking children and young people in the UK. *Child and family social Work*, 2006, 11, 1-10.

Lagnebro, L. (1994) *Finska krigsbarn*. Diss. Umeå : Univ., 1995. Umeå

Lipsky, M. (1980) *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation

Lomfors, I. (1996). *Förlorad barndom - återvunnet liv: de judiska flyktingbarnen från Nazityskland*. Diss. Göteborg: Univ. Göteborg.

Länsstyrelsen (2014) ”Människa och samhälle, integration, ensamkommande barn och ungdomar”. *Länsstyrelsens officiella hemsida*.

<<http://www.lansstyrelsen.se/upsala/Sv/manniska-och-samhalle/integration/ensamkommande-barn-och-ungdomar/Pages/default.aspx>> (2014-04-24).

Migrationsverket (2014a) Statistik, *Migrationsverkets officiella hemsida*

<<http://www.migrationsverket.se>> (2014-04-07)

Migrationsverket (2014b) *Migrationsverkets officiella hemsida*

<<http://www.migrationsverket.se>> (2014-04-08) Sökord: Privatpersoner, Skydd och asyl i Sverige, asylsökande barn.

Migrationsverket (2014c) *Migrationsverkets officiella hemsida*

<<http://www.migrationsverket.se>> (2014-04-07) Sökord: Privatpersoner, Skydd och asyl i Sverige, för dig som har sökt skydd och asyl, om du får stanna, permanent uppehållstillstånd.

Migrationsverket (2014d) *Migrationsverkets officiella hemsida*

<<http://www.migrationsverket.se>> (2014-04-07) Sökord: Andra aktörer, kommuner, Om ensamkommande barn och ungdomar, olika myndigheters ansvar.

Miller, K.E, Muzurovic, J., Worthington, G., Tipping, S., Goldman, A. (2002) “Bosnian refugees and the stressors of exile: a narrative study.” *American Journal of Orthopsychiatry*, Vol. 72 No. 3, 341-354.

Socialstyrelsen (2012) *Program för trygg och säker vård i familjehem och hem för vård eller boende*. Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2013a) *Socialtjänstens arbete med ensamkommande barn och ungdomar- en vägledning*. Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen 2013b) *Barn och unga i familjehem och HVB – Handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter*. Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2013c) *Ensamkommande barn och ungas behov – en kartläggning*.
Socialstyrelsen.

Statens institutions styrelse (2014) *Faktabank/HVB-hem*. Statens institutions styrelse officiella hemsida. <<http://www.stat-inst.se/faktabank/hvb-hem/>> (2014-04-07)

Stretmo, L. & Melander, C. (2013). *Får jag vara med?: erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp*. (1. uppl.) Göteborg: FoU i Väst.Gr.

Suarez-Orozco, C., Todorova, I., & Louie, J. (2002) Making up for lost time: The experience of separation and reunification among immigrant families. *Family Process*, 41, 625–641.

Svensson, K., Johnsson E., Laanemets L. (2010) *Handlingsutrymme- utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur

Sveriges Kommuner och Landsting (2014) ”kommunen” *Sveriges Kommuner och Landsting – för bättre mottagande av ensamkommande barn och ungdomar*.

< <http://ensamkommandebarn.skl.se/kommunensansvarensamkommande>> (2014-04-17)

Vetenskapsrådet (2014) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådets officiella hemsida: <www.vr.se> (2014-03-17)

Wallin, A. & Ahlström, G. (2005) Unaccompanied Young Adult Refugees in Sweden, Experiences of their Life Situation and Well-being: A qualitative follow-up study. *Ethnicity and Health*, 10, 2, 129-144.

Bilaga 1

Hej,

Ni får det här brevet skickat till er då jag tidigare har varit i kontakt med er verksamhet i syfte att genomföra intervjuer med er på grund av ert arbete på HVB- hemmet [XXX]. Jag läser sjätte terminen på socionomprogrammet och håller just nu på att skriva min uppsats. *Uppsatsen handlar om ensamkommande barn och ungdomars kontakt med anhöriga, närstående och sin hemmiljö, där jag fokuserar på de arbetssätt och tankar som personal och föreståndare på HVB har kring den här frågan.* Jag är intresserad av att intervju en personal samt en föreståndare från er verksamhet. Jag skulle vara så tacksam om just du kunde tänka dig att dela med dig av dina erfarenheter. Min förhoppning är att intervjuerna kan ge er som intervjupersoner möjlighet att dela mer er av era tankar samtidigt som det finns utrymme för reflektion. Den tilltänkta intervjun tar ca 45 min till 1 timme.

Jag har några saker som jag vill informera dig om som handlar om vilka rättigheter du har som deltagare.

- Den information som du lämnar till mig kommer bara att användas i den här uppsatsen.
- Du som deltar ska känna till syftet med min studie. Du ska också känna till hur informationen du ger mig kommer att användas.
- Du får själv bestämma om du vill delta i undersökningen, hur länge du vill delta och under vilka omständigheter. Du kan när som helst avsluta din medverkan och du kommer inte att behöva berättat orsaken till det beslutet. Det går även bra att dra sig ur efter det att intervjun är gjord.
- Jag skulle gärna spela in intervjun som jag gör med dig. Inspelningen kommer att raderas när uppsatsen är färdig och examinerad. Inspelningen är enbart för att underlätta för mig, för att jag ska få med allt du säger utan att missa något. Materialet kommer under arbetets gång förvaras på ett säkert sätt så att ingen annan än jag kommer att kunna ta del av det.
- Hela din medverkan är anonym. Det betyder att ingen kommer att få veta vem du är eller få uppgifter som kan avslöja din identitet.
- De uppgifter som du delar med dig av till mig får endast användas i det syfte som undersökningen har.

Har du frågor till mig, kommentarer eller vill prata om din medverkan, kan du när som helst kontakta mig eller min handledare.

Vänliga hälsningar och tack, ditt bidrag är ovärderligt!

Charlotta Johansson

Handledare: David Hoff

Tfn. 0738 46 81 91

gso10cjo@student.lu.se

david.hoff@soch.lu.se

Bilaga 2

Intervjuguide

Jag

Socionomstudent, skriver uppsats.

Medverkan

Frivilligt

Rätt att avbryta, när som helst.

Inte använda materialet på annat sätt.

Anonymitet.

Förvara materialet skyddat.

Är det något du tänker på, frågor?

Studiens syfte

Lagtext, vården bör utformas så att den främjar...

HVB-daglig omsorg

Komplicerat, krig och avstånd.

Därför- hur arbetar man med frågan och hur tänker man på HVB-hem?

Bakgrund (respondentens)

Yrkesroll?

Tid i verksamheten?

Utbildning?

Verksamheten

HVB: blandat/PUT?

Platser?

Bemanning?

Arbetsmetod?

Startade?

Barnens kontakt med anhöriga

Kontakt?

Hur? Telefon Skype?

När? Situationer och tid i Sverige?

Vem/Vilka?

Verksamhetens arbetssätt

Rutin?

Utrymme inom verksamheten att arbeta med barnens kontakt med sina föräldrar?

>Förändring för att det skulle gå?

>Vad är orsaken till att det går/inte går?

Förmedlar socialtjänsten hur ansvaret ser ut för er?

Är barnens kontakt med sina föräldrar något ni diskuterar någon gång?

Har du själv varit i kontakt med någon förälder anhörig?

>Orsak?

>Hur?

Personliga tankar och reflektioner

Hur bidrar organisationen till att det blir lätt eller svårt att arbeta med den här frågan?

Saknar du någon rutin över hur ni ska agera?

Tror du att verksamheten skulle behöva genomgå några förändringar för att man i större utsträckning skulle kunna arbeta med barnens föräldrar?

Hur påverkas barnen av kontakten med föräldrarna/att inte ha kontakt?

Utopitänk- hur skulle ni arbeta då?

Avslut

Har du frågor?

Får jag återkomma om jag har frågor?